

Mia Valkeinen

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)- diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2023

KANNUSTIN-TOIMINTA

Kynnyksetöntä tekemistä pitkäaikaistyöttömille

TIIVISTELMÄ

Mia Valkeinen

Kannustin-toiminta–Kynnyksetöntä tekemistä pitkäaikaistyöttömille

49 sivua ja 1 liite

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)-diakoniatyö

Tutkimuspainotteisen opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esiin Jyväskylän katu-
lähetys ry:n Kannustin-toiminnan vaikutuksia, toiminnan kohderyhmän henkilöi-
den elämässä. Tutkimuksen tarkoituksena oli nostaa esiin henkilöiden kokemia
hyvinvointia lisänneitä seikkoja ja toiminnanmuotoja. Kohderyhmän henkilöt sai-
vat itse kertoa oman kokemuksensa toiminnasta ja sen sisällöstä.

Opinnäytetyössä on aineistoa kerätty haastattelemalla ja haastatteluihin osallistui
15 toiminnassa mukana olevaa henkilöä ja 2 palkattua työntekijää. Tutkimuk-
sessa selvitettiin, miten henkilöt olivat kokeneet toiminnan ja mitä vaikutuksia toi-
minta on tuonut heidän kohdallaan. Kannustin-toiminnan merkitys haastatelluille
henkilöille, nousi vahvana esiin tutkimuksessa ja moni koki itsetuntonsa nous-
seen toimintaan osallistumalla. Työ määrittelee yhteiskunnassa usein meitä ja
työelämään kuulumattomuus on, suuressa osassa huono-osaisuuteen liittyvää
stigmaa. Mukana olon kautta henkilöt saivat työroolin ja kuten eräs osallistuja
mainitsi, ”Meillä on hyvä porukka, joka saa yhdessä paljon aikaan.”

Rahoituksena toiminnalla oli sosiaali- ja terveysjärjestöjen hankeavustus ja se on
monen kolmannen sektorin järjestön tapaan riippuvainen avustuksen jatkumi-
sesta. Tämä tuo työntekijöille paineen tuloksellisuuden raportoinnille ja lisäksi ra-
hoittajalla oli menossa raportoinnin kokonaisvaltainen muutos. Työntekijöiden
mielestä rahoitukseen liittyvä raportointityö vie paljon aikaa, ja rahoittajan muut-
tavat raportointikäytännöt tuottivat paljon lisätyötä. Toiminnassa mukana olevien
henkilökohtainen yksilölliseen kohtaamiseen ja ohjaukseen tarkoitettua aikaa,
menee näin kirjallisiin töihin. Tutkimuksessa toiminnan vaikuttavuus ja vertaistu-
keen perustuva toimintamalli, tuovat esille kolmannen sektorin järjestöissä olevan
vahvan osaamisen. Tulevaisuudessa hyvinvointialueiden sosiaalipalveluissa, toi-
vottavasti huomioidaan asiakkaiden ääni ja kokemustiedon tuoma mahdollisuus.

Asiasanat: kolmas sektori, hyvinvointi, hanketoiminnan arviointi, vaikuttavuus ja
kristillinen päihdetyö, kokemustieto

ABSTRACT

Mia Valkeinen

Kannustin-activity–Threshold-free activities for the long-term unemployed

49 pages and 1 appendix

Spring 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services and Health Care

Degree: Bachelor of Social Services, Diaconal Work

The aim of the research-oriented thesis was to highlight the effects of the Jyväskylä Street Mission's Kannustin-activities, in the lives of the target group of the activities. The purpose of the study was to highlight the factors and forms of activity that have increased the well-being experienced by individuals. The people in the target group were able to share their own experiences of the operation and its content. The research method used in the thesis was qualitative research and data collection through individual interviews, using a thematic interview framework. 15 people were involved in the activities and 2 salaried employees participated in the interviews.

The study examined how the individuals had experienced the activity and what effects the activity has brought to them. In addition to interviews, data was collected from previous studies, statistics, and observation. The importance of incentive activities for the interviewed persons emerged strongly in the study, and many felt that their self-esteem had risen by participating in the activities. Work often defines us in society, and not belonging to working life brings in much of the stigma associated with disadvantage. Through being involved, the people got a work role and, as one participant mentioned, "We have a good group of people who can achieve a lot together."

The funding of the activities was a project grant from social welfare and health organizations and, like many third sector organizations, it is dependent on the continuation of the grant. According to the staff, the reporting work related to funding takes a lot of time, and the changing reporting practices of the funder produced a lot of additional work. Thus, the personal time intended for individual encounters and guidance of those involved in the activities is spent on written works. In the study, the effectiveness of operations and an operating model based on peer support highlight the strong competence of third sector organizations. In the future, the social services of the wellbeing services counties will hopefully consider the voice of customers and the opportunities provided by experience data.

Keywords: third sector, well-being, evaluation, impact of project activities, Christian substance abuse work and experiential knowledge

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN HYVINVOINTI.....	5
2.1 Hengellinen hyvinvointi	7
2.2 Ylisukupolvinen huono-osaisuus.....	7
3 KOLMAS SEKTORI	8
3.1 Kolmas sektori julkisten palveluiden täydentäjänä	8
3.2 Kristillinen päihdetyö	8
3.3 Kokemustieto	11
4 HANKETOIMINNAN ARVIOINTI JA VAIKUTTAVUUS	12
4.1 Hanketoiminnan arviointi.....	12
4.2 Hanketoiminnan vaikuttavuus	14
4.3 Sidosryhmät	15
4.4 Toiminnan laatu	16
5 OPINNÄYTTEEN TARKOITUS JA TAVOITE	18
6 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANIT	18
6.1 Jyväskylän katulähetys ry	18
6.2 Kannustin-toiminta	21
6.3 Sosiaalialan avustusjärjestö (STEA)	23
7 TUTKIMUSMENETELMÄ, AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSIMENETELMÄT	25
7.1 Tutkimusmenetelmä.....	25

7.2 Haastattelut.....	25
7.3 Sisällön analyysi	26
8 TULOKSET	27
8.1 Tutkimuksen toteutus ja menetelmät.....	27
8.2 Haastateltavien perustiedot.....	29
8.3 Kokemus toiminnasta ja työyhteisöstä	30
8.4 Koettu ohjauksen laatu.....	31
8.5 Toiminnan vaikutukset	33
8.6 Tavoitteiden toteutuminen.....	36
9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	39
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
11 POHDINTA	42
LÄHTEET.....	46
LIITE 1. Haastattelurunko	50

1 JOHDANTO

Matalan kynnyksen toiminnalla on merkittävä rooli sosiaali- ja työllisyyspalveluiden kohdalla työmarkkinoiden ulkopuolella ja yhteiskunnan marginaaleissa eläville henkilöille, kertoo Suomen sosiaali ja terveys ry eli SOSTE julkaisussaan, välityömarkkinat ja tarvelähtöiset työllisyyspalvelut. Matalan kynnyksen ja niin sanotut kynnyksettömät työtoimintapaikat sijaitsevat yleensä kolmannella sektorilla ja niihin osallistuminen edellyttää osallistujalta halun tulla mukaan toimintaan. Näissä palveluissa erityispiirteenä on, että toimintaan osallistuessa ei tehdä mitään sopimuksia, vaan henkilö voi itse määritellä milloin ja miten paljon osallistuu toimintaan. Matalan kynnyksen työtoiminta sijaitsee välityömarkkinoilla ja se luokitellaan sosiaalisiksi kuntoutukseksi. (SOSTE 2019 s.16–17.)

Velvollisuus osallistua työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin tai kuntouttavaan työtoimintaan on kirjattu työttömyys- ja sosiaaliturvaan. Aktivoiviin toimenpiteisiin voi liittää erilaisia palveluja ja toimintoja, jotka vastaavat henkilön tämänhetkiseen elämäntilanteeseen parhaiten. Työtoimintapaikoille on lisääntyvä tarve, kun politiikan tavoitteena on työllisyyden vahvistaminen ja työllisyysasteen nostaminen. (SOSTE 2019 s. 16–17.)

Tuleva työllisyyspalveluiden siirto kuntien vastuulle toteutetaan vuonna 2024 ja siirrolla pyritään muun muassa lisäämään tekijöiden ja työpaikkojen kohtaamista. Tämä tuo työtoimintapaikoille mahdollisuuden tehdä näkyväksi kohderyhmän tarpeiden mukaista työtoimintaa. Toiminnasta voi näin tulla pysyvä osa paikallisessa palveluketjussa, kohderyhmän henkilöiden tuloksellista sosiaalista kuntoutusta. Opinnäytteellä on näin ajankohtainen merkitys.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään Kannustin-toiminnan vaikutuksia mukana olleiden henkilöiden elämään, yksilöhaastatteluiden avulla. Haastatteluissa käytetään apuna aiemmin luotua haastattelurunkoa. Teemahaastattelun avulla henkilöt saavat itse omin sanoin kertoa, miten he itse kokivat toiminnan ja sen mahdolliset vaikutukset elämässään. Opinnäytteen tarkoituksen on tuoda esiin

toiminnan osallistujien hyvinvointia lisäävät vaikutukset ja näiden vaikutusten mahdolliset esteet.

2 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN HYVINVOINTI

Hyvinvointi on käsitteenä monitasoinen ja laaja, se voi eri määrittelyissä tarkoittaa niin yksilöllistä hyvinvointia, kuin yhteisöllistä hyvinvointia. Uusitalo H., & Simpuru. J. (2020) mainitsevat Allardtin määrittelemänä hyvinvoinnilla olevan kolme eri ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus on having eli elintaso ja resurssit. Voimavaroina tässä ulottuvuudessa voi olla tulot, asuminen, terveys, työllisyys ja koulutus. Tässä ulottuvuudessa yksilöllä on siis resursseja ja hän pystyy käyttämään niitä. Toinen ulottuvuus on Allardtin mukaan loving eli sosiaaliset suhteet, jotka syntyvät aidossa vuorovaikutuksessa ihmisten välillä. Yksilöllä on Allardtin mukaan vastavuoroisia omaehtoisia ihmissuhteita. Kolmas ulottuvuus on Allardtin mukaan being eli itsensä toteuttaminen vieraantumisen vastakohtana, jossa ihminen on suhteessa yhteiskuntaan ja sen muihin jäseniin. Tässä ulottuvuudessa yksilö on ottanut elämänsä haltuun, osallistuu yhteiskunnan toimintaan ja tekee itseään kiinnostavia asioita.

Hyvinvointiin liittyy vahvana osallisuuden tunne. Osallisuuden kokemus syntyy siitä, että asiakas osallistuu päätöksentekoon ja pystyy vaikuttamaan palveluprosessiin. Yhteiskunnan tehtävänä on järjestää palvelut ja toimintamallit niin, että asiakkaan osallisuus mahdollistuu. Osallisuus rakentuu onnellisuuden tunteesta, kun ihminen tulee nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi omassa yhteisössään. Onnellisuuden tunne liittyy ihmisen subjektiivisiin tuntemuksiin (Juntunen ym. 2021)

Osallisuuteen liittyy henkilön kokema koherenssi eli oman elämän hallinnan tunne. Koherenssi mahdollistuu siitä, kuinka hyvin ymmärtää ympäristöään, tajuaa merkityksiä ja hallitsee tilanteita. Vahvan koherenssin omaava ei lannistu pienistä haasteista vaan kokee pystyvänsä ratkaisemaan ongelman. Henkilö itse määrittää tunteensa hyvinvoinnista, moni köyhyysrajan alapuolella oleva henkilö

kokee hyvinvointinsa hyväksi. Hyvinvointi on objektiivisempi käsite kuin onnellisuus (Poppius, 2007)

Sosiaalipolitiikan ja palvelujärjestelmän kohdalla on tulevaisuudessa tärkeää huomioida heikompiosaiset kuten pitkäaikaistyöttömät, ja lisätä erilaisia työtoimintapaikkoja ja toimintamalleja. Työelämäosallisuuden lisäämisellä on vaikutuksia työttömyysasteeseen ja henkilöt sijoittuvat yksilöllisiin palveluihin, kun heille luodaan työkykyä vastaavat palvelut. Tällä on suuri kustannus- ja resurssivaikutus järjestelmässä ja henkilölle jää ne palvelut, joista hän hyötyy.

Kuviossa 1. kuvataan osallisuutta kokonaisuutena ja eri ulottuvuuksineen, voimavaroineen ja esteineen.

Kuvio 1. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina (Raivio & Karjalainen 2013 s.17)

2.1 Hengellinen hyvinvointi

Hyvinvoinnin ulottuvuuksiin voidaan lisätä hengellinen hyvinvointi. Hengellisyys eli spiritualiteetti on hengellisyyttä ja hengellistä elämää, jossa uskon harjoittaminen toteutuu muiden kristittyjen kanssa ja se korostaa hengellisyyttä kirkossa. Hengellistä elämää esimerkiksi on Raamatun lukeminen, hiljaisuus, mietiskely, rukous- ja hartaushetket, yhteys toisiin uskon kautta, hengellisten laulujen laulaminen yms. ”Spiritualiteetilla voidaan käsittää myös jonkun kristillisen yhteisön tai liikkeen hengellisen elämisen tapaa ja sen tulkintaa”. (Suomen evankelisluterilainen kirkko., i.a.) Tässä opinnäytteessä hengellisyys tulee esille kristillisen taustayhdistyksen, kristillisen vakaumuksen omaavien työntekijöiden ja vertaisien työskentelyn kautta, yhteiskuntamme heikompien auttamiseksi.

2.2 Ylisukupolvinen huono-osaisuus

Huono-osaisuuden käsite on moniulotteinen ja vaikeasti määriteltävä. Zittingin ja Anundin (2021) mukaan huono-osaisuus käsite on jäänyt syrjäytyminen käsitteen jalkoihin. Heidän mukaansa huono-osaisuus käsite on yleistynyt 2010-luvulta lähtien tutkimusten sekä kiinnostuksen kautta. Tästä syystä osattomuuden käsitteeseen liitetään usein syrjäytyminen ja köyhyys. Osattomuuden kokemus on henkilöillä erilainen, siksi emme voi määritellä milloin toinen kokee osattomuutta. Huono-osaisuuden kasaantumista ja sen vaikutusta eri elämäntilanteille, voidaan kutsua syrjäytymiseksi. Syrjäytyminen tuo yhteiskunnassa osattomuutta, keskeisistä voimavaroista kuten kuulumisesta työn, koulutuksen tai harrastusten kautta sosiaaliseen yhteisöön.

Pelkän peruskoulun suorittaneet tai sen kesken jättäneet ovat muita huono-osaisempia useimmilla hyvinvoinnin alueilla. Hyvinvoinnin vajetta esiintyy toimeentulossa, työllisyydessä ja terveydentilassa. Heillä on yli nelinkertainen riski työttömyyteen, kaksi kertaa useammin he hakevat toimeentulotukea ja kokevat heikon terveyden riskin. Vaikka ihmisellä ei olisi kaikkia hyvinvoinnin ulottuvuuksien määrittelemiä osa-alueita, hän voi silti kokea osallisuutta ja tätä kautta hyvinvointia. Esimerkiksi pienituloisen henkilö ei aina koe huono-osaisuutta.

3 KOLMAS SEKTORI

3.1 Kolmas sektori julkisten palveluiden täydentäjänä

Kolmas sektori on sosiaali- ja terveysalan yksityisen (ensimmäinen sektori), julkisen sektorin (toinen sektori) ja perheiden (neljäs sektori) väliin jäävä yhteiskunnallinen sektori, jonka tunnuspiirteitä ovat voittoa tavoittelematon talous, vapaaehtoisuus ja kansalaistoiminta (Konttinen, Esa, i.a.)

Kolmannen sektorin yleishyödyllisten voittoa tuottamattomien toimijoiden vuotuinen liikevoitto sijoitetaan takaisin toimintaan. Kolmannen sektorin toimijoita ovat muun muassa yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt. Organisaatiot vaihtelevat suuresti niin kokonsa kuin toimintojensakin puolesta. Organisaatioihin luetaan muun muassa avustusjärjestöt, kirkot, ammatilliset järjestöt, yhdyskuntien paikallisyhdistykset ja erilaiset hyvinvointiorganisaatiot. (Jyväskylän yliopisto, i.a.)

Yksityiset sosiaali- ja terveyspalvelut täydentävät julkisia palveluja. Yksityiset palveluntuottajat, eli yritykset, järjestöt ja säätiöt, voivat myydä palvelujaan joko kunnille, kuntayhtymille tai suoraan asiakkaille. Yritysten ja järjestöjen osuus sosiaali- ja terveyspalvelujen tuotannosta on 2000-luvun aikana jatkuvasti kasvanut. Yksityiset palveluntuottajat tuottavat runsaan neljänneksen kaikista sosiaali-, ja terveyspalveluista. Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee palveluja koskevaa lainsäädäntöä ja vastaa yksityisen palvelutuotannon yleisestä ohjauksesta. Terveystieteiden- ja hyvinvoinninlaitoksen eli THL:n mukaan järjestötoiminta antaa yhteiskunnallisia vaikuttamismahdollisuuksia myös niille kansalaisille, joiden ääni tulee muutoin heikosti kuulluksi. (THL, i.a.)

3.2 Kristillinen päihdetyö

Sininauhaliitto on yleishyödyllinen noin sadan kristillisen jäsenjärjestön keskusliitto ja yhteistyöverkosto, joka auttaa vaikeaan tilanteeseen joutuneita ihmisiä.

Sininauhaliiton ja jäsenyhteisöjen erityisosaamista ovat päihde- ja pelihaittojen vähentäminen, riippuvuustyö, mielenterveysongelmissa tukeminen, pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen sekä sosiaalinen työllistäminen. Sininauhaliiton jäsenyhteisöt työllistävät, järjestävät päiväkeskustoimintaa, ruoka-apua, asumispalveluja, palveluohjausta ja vertaistoimintaa. Usea järjestää myös hengellistä toimintaa. (Sininauhaliitto, i.a.)

Sininauhaliitto tukee ja auttaa jäsenyhteisöjä kouluttamalla, ohjaamalla ja järjestämällä tapahtumia muun muassa hyvinvoinnin, johtamisen, järjestötyön ja osallisuuden kehittämiseksi. Sininauhaliitto konsultoi jäsenyhteisöjä, esimerkiksi hengellisissä kysymyksissä sekä laki-, sote-, työllisyys- ja viestintätyön kohdalla. Sininauhaliitto ja sen jäsenyhteisöt muodostavat kristillisen diakoniatyön verkoston. (Sininauhaliitto, i.a.)

Pekka Lund kuvaa kristillisten päihdejärjestöjen toiminnan olevan vaikeaa selittää yksiselitteisesti. Kristilliset päihdejärjestöt voivat olla isoja tai pieniä, niin toimintakulttuuriltaan kuin kokonsa puolesta. Järjestöjen toiminta on joillain paikkakunnilla vahvasti ammatillista ja toimintaan voi sisältyä monia eri toimintamuotoja tai järjestön toiminta voi olla kadulla tehtävää kristillistä päihde- ja avustustyötä. Kristillisten päihdejärjestöjen toiminta on paikallisesti tunnettua ja se voi olla paikkakunnalle ostopalveluiden tuottajana esimerkiksi työllistämisen-, asumisen-, tai päihdepalveluiden kohdalla ja monessa kaupungissa on todettu tämän mallin olevan toimiva (Lund, P. 2006 s.14).

Päivi Kivelän mukaan kristillisten päihdejärjestöjen työ on yhteiskunnan heikompiensaisten auttamistyötä niiden parissa, joille ei löydy paikkaa palveluista ja usein heillä ei ole elämänlaatua parantavaa tai ihmisarvoa kannattelevaa sosiaalista suhdetta (Kivelä, P. 2020 s. 10–17.)

Kristillisten auttamisjärjestöjen keskeisimmät ulottuvuudet ovat ihmisarvot, osallisuuden ja identiteettityön tukeminen, asiakkaan oman vastuun ja halun määrittelemänä. Auttamisjärjestöjen työtä ohjaavat seikat, kykeneekö ihminen otta-
maan vastuun omasta elämästään tai käytöksestään ja kykeneekö hän näkemään vaihtoehtoisia ajattelu- ja toimintatapoja. Henkilö on itse oman elämänsä

asiatuntija määritellen tavoitteet ja mitä hän tarvitsee ammattilaisilta hyvinvointinsa lisäämiseen. Henkilöä tuetaan kunnioittaen itsemääräämisoikeutta ja hänen omien valintojensa kautta. Hänen rinnallaan kuljetaan auttaen häntä löytämään uusia näkökulmia ja vaihtoehtoja elämäänsä. Auttamisjärjestöjen työssä taataan ihmisarvo, huolehditaan perustarpeista ja turvallisuudesta henkilön valinnoista riippumatta ja varmistetaan henkilölle tarvittavat sosiaali- ja muut palvelut. (Kivelä. 2016 s.10–16)

1990-luvun lama pakotti yhteiskunnan miettimään keinoja kansalaisten palveluiden takaamiseksi, ja tässä vaiheessa viimeistään järjestötyön arvostus kasvoi. Kolmannen sektorin toimijoilla oli kyky yhdistellä vapaaehtoista ja ammatillista työtä, ja tämä on tuonut monia työväliteitä sosiaalipalvelujärjestelmään esimerkiksi kokemusosaajien kautta. Samaan aikaan vahvistui ajatus kansalaisyhteiskunnasta ja kansalaisen omasta vastuusta, joka on kolmannen sektorin toiminnalle tyypillistä. Globalisoituminen ja Euroopan kanssa yhteistyön lisääminen, toi tarpeen etsiä vaihtoehtoja julkiselle palvelurakenteelle. 1990–2000-luvun alku olivat järjestöjen toiminnalle kasvun aikaa ja moni järjestötoimija suuntautui ammatillisempaan suuntaan toiminnoissaan. (Lund. 2006 s. 14–15)

Kristillisten päihdejärjestöjen työllistämistoiminta sijoittuu välityömarkkinoille ja on suuressa merkityksessä osatyökykyisten ja pitkäaikaistyöttömien henkilöiden työllistämisen kohdalla. Sininauhaliiton ”Aatteena auttaminen” teos kertoo, että vuonna 2013 jo kristillisistä päihdejärjestöistä 67 % teki työllistämistoimintaa ja näin se on tärkeimpiä toimintamuotoja järjestöissä. Kaksi kolmas osaa järjestöistä oli työllistänyt työntekijöitä joko työvoimahallinnon tai kunnan toimesta. Kristillisten päihdejärjestöjen toiminnassa usein vakituisluonteiset työntekijät ovat itsekin kärsineet aiemmin samoista ongelmista kohderyhmän henkilöiden kanssa, ja he ovat nousseet työllistämisen ja tukitoimien avulla taas työmarkkinoiden käyttöön. Henna Hostikan mukaan ”kolmannen sektorin erityisyyttä työllistäjänä määrittää, että työllistämisen ohella vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa ja edistetään erityisesti heikossa asemassa olevien kansalaisten osallisuutta” (Lund ym. 2015.)

Kanerva ja Silfvast (2010) määrittelevät tutkimuksessaan kysymystä, miten kristillisyys näkyy järjestötason työskentelyssä. Heidän mukaansa uskonnolliset piirteet näkyvät organisaation päämäärässä, ja arvoissa, organisaation historiassa ja siinä vaaditaanko hallituksen jäseniltä tai työntekijöiltä uskonnollista vakaumusta (kristillisyys) ja suosiiko organisaatio oman vakaumuksen omaavia yhteistyökumppaneita. *”Kristillisyys on käsitteenä sitä, miten se kussakin tilanteessa ymmärretään ja määritetään”* (Kanerva & Silfvast 2010.)

3.3 Kokemustieto

Kokemustieto on samanlaisessa tilanteessa olleiden tai olevien, jakamia ajatuksia tai kokemuksia. Kolmas sektori ja potilasjärjestöt ovat hyödyntäneet kokemustietoa ja vertaistukea jo kauan. Viime vuosina on julkisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin ja rikosseuraamusosalalle ammattilaisten työhön otettu mukaan kokemustietoa ja kokemusasiantuntijoita ammattilaisten työn rinnalle. Kokemusasiantuntijuus on saanut tunnettavuutta ja on käytössä monessa kunnassa, koulutuksia järjestävät sairaanhoitopiirit, kaupungit ja jotkin ammattikorkeakoulut.

Kokemusasiantuntija ei korvaa ammattilaista ja kokemustiedon tarkoituksena on täydentää ammattilaisen tieto-, ja taito-osaamista. Kokemusasiantuntijan tilanteiden henkilöiden palautteet ovat olleet hyviä ja kokemustiedon käyttö on ollut heidän mielestään vaikuttavaa. Kokemustiedon jakaminen on parhaimmillaan kaksisuuntainen prosessi ja se lisää jakajan osallisuutta, uskoa omiin kykyihin, voimaannuttaa ja antaa positiivisen kokemuksen pystyvyydestä (Jokikokko ym. 2021)

Kokemuksen omaava kykenee vaikuttamaan asiakkaaseen helpommin ja tuomaan esiin ns. vaaranmerkit tai huolen aiheet, jotka johtavat usein esimerkiksi päihdeongelmassa retkahtamiseen. Vertaisen tuki on ensiarvoista, kun henkilö näkee itsensä ainoana tapahtuman kokeneena ja ei näe tulevaisuudelta mitään hyvää. Kokemuksen jakaminen saa asian näkymään eri näkökulmasta ja usein henkilö ymmärtää, ajatustasolla asian merkityksen suurentumisen (Valkonen 2011 s.11–14.)

Ihminen on aina oman elämänsä asiantuntija, koska hänen kokemustaan ja tunteita ei voi kukaan muu elää ja tietää miltä toisesta tuntuu. Kokemustiedon jakavan ammattilaisen kanssa henkilö ei kuitenkaan ole yksin, vaan hän voi pyytää apua ja tukea kokemusmaailmastaan kumpuaviin haasteiden ja tunteiden käsittelyyn. Vertaisen tai kokemustiedon omaavan ammattilaisen kanssa voi peilata omia ajatuksiaan, tutustua tunteisiinsa ja oppia tiedostamaan oman riippuvuutensa tai muun haasteena olevan seikan. Kokemustiedon avulla voi saada vaihtoehtoja ja toivoa tilanteeseensa nähden tulevaisuuden parempana. Kokemustieto ja vertaiset ohjaavat valinnanmahdollisuuksien luo, jotta henkilö voisi nähdä kokemuksessaan uusia puolia (Valkonen 2011 s.11–14.)

Seurakuntien diakoniatyössä käytetään vielä vähän kokemosaaajia ammattilaisen rinnalla. Diakoniatyöntekijöiden koulutukseen olisi tärkeää lisätä koulutuksia kokemosasiantuntijoiden ja kokemustiedon käyttämisestä diakoniatyössä. Koulutusta suunniteltaessa ja toteutuksessa kokemuksen omaavan rooli korostuu, kun tietoa jaetaan vastavuoroisesti. Näin diakonian työalaa voisi kehittää asiakaslähtöisemmäksi (Jokikokko ym. 2021)

4 HANKETOIMINNAN ARVIOINTI JA VAIKUTTAVUUS

4.1 Hanketoiminnan arviointi

Arviointi on tullut käyttöön Suomessa 1980–1990-luvun alussa, osaksi kolmannen sektorin toimintaa. Arviointitoiminnassa on tavoitteena laadullinen tulkinta arvioinnin kohteesta, ja arvioinnin tekeminen ei ole itseisarvo vaan arviointitiedon hyödyntäminen (Virtanen, 2007, s. 3).

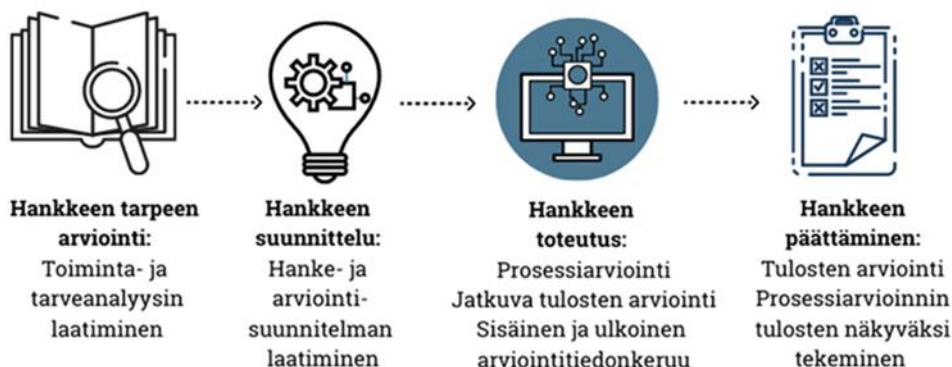
Hanketoiminnan tavoitteena on saada aikaan yksilön hyvinvoinnin, osallisuuden tai toimintakyvyn lisääminen. Hanketoimintaa arvioidessa usein kerätään määrällistä tietoa esimerkiksi, kuinka monta osallistujaa oli toiminnassa. Hanketoiminnan vaikuttavuuden mittaamisessa arviointikysymys on usein, saavutettiinko alun

perin tavoitellut tulokset tai muutokset toiminnan kohderyhmän kohdalla. (Innokylä. i.a.)

Suunnitelmassa määritetään arvioinnin toteuttava henkilö ja arvioinnin realistiset resurssit. Arviointisuunnitelmaan merkitään myös ongelma, jota hanke pyrkii ratkaisemaan, arviointikysymykset ja kriteerit. Arviointisuunnitelma sisältää aina toiminnan tavoitteet ja tulokset, suunnitellun arviointiaikataulun ja hakemuksessa määriteltyjen resurssien kautta tulosten todentamisen. Hanketoiminnan ja arvioinnin suunnittelussa tavoitteen pitää olla saavutettavissa ja todennettavissa kuvatus aikataulun ja haettujen resurssien puitteissa. Hankearvioinnin tavoitteen tulee olla niin konkreettinen, että toteutumista pystyy seuraamaan ja arvioimaan. Hanketoiminnasta kerätystä tiedosta kootaan raportti ja se kirjataan arviointisuunnitelman määriteltyihin väli- tai itsearviointeihin. Arviointi tuloksien mukaan toimintaa kehitetään niin, että saavutetaan hanketoiminnalle asetetut tavoitteet. Hanketoiminnan loppuraporttiin kerätty data analysoidaan ja tämän kerätyn tiedon todentaminen on tärkeää, kun loppuraportilla pyritään tuoda esiin hankkeen tulosten ja vaikutusten yhteyttä. Näin arvioinnin ja hankkeen loppuraportilla tulee mahdolliseksi muun muassa toiminnan vaikutuksien ja kontekstin kuvaaminen (Innokylä. i.a.)

Alla oleva kuva on Innokylän verkkosivustolta ja siinä hahmotetaan hankearvioinnin koko prosessikuvaus. Siinä kuvataan arviointisuunnitelma ja prosessi alkaen hankkeen tarpeen arvioinnista, suunnitelman luomiseen, toteutukseen ja hankkeen päättämiseen saakka.

Hankearvioinnin prosessikuvaus

Kuva 1. Hanketoiminnan arviointiprosessin kuvaus. (Innokylä., i.a.)

4.2 Hanketoiminnan vaikuttavuus

Vaikuttavuus käsitteenä kuvaa sitä, kuinka valitulla toiminnalla onnistutaan saavuttamaan halutut tulokset ja vaikutukset. Vaikutusten arviointi ja mallintaminen on sitä, että mitataan ja kuvataan toiminnalla aikaansaatuja muutoksia. (Suomen sosiaali- ja terveys ry, i.a.)

Järjestöjen hanke toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen tarvitaan selkeää ymmärrystä kohderyhmän ja yhteiskunnan tilanteesta. Toiminnan vaikuttavuudessa on kyse, miten toiminnalla on päästy tavoitteeseen. Hanketoiminnan vaikuttavuuden arviointiin tarvitaan pidempi ajanjakso, kuin vaikutusten esiin tuontiin. Vaikuttavuuden arvioinnissa tuodaan esiin arviointiajanjaksolla tapahtuneita muutoksia ja miten esimerkiksi toiminnalle määritetyt tavoitteet toteutuivat ja syntyikö muutos juuri toiminnan avulla.

Marketta Rajavaaran (2007) mukaan vaikuttavuuden lähikäsitteitä ovat,

vaikutus eli mikä tahansa toiminnan seurauksena tapahtunut muutos, esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen mahdollistama työharjoittelu, sekä kustannusvaikuttavuus, jossa vaikuttavuuden määrä suhteutetaan toiminnan vaatimiin voimavaroihin, esimerkiksi työllistämistoimenpiteiden kokonaiskustannukset yhtä työllistynyttä kohti.

Hän painottaa, että arviointia tehtäessä on tärkeää ottaa huomioon tiedon käyttäjät ja heidän näkökulmansa hankkeen suunnittelussa tiedon käyttämisen helpottamiseksi (Rajavaara. 2007.)

Toiminnan kustannusvaikuttavuus taas määrittyy, kun vaikuttavuutta ja toiminnan kustannuksia verrataan toisiinsa. Vaikuttavuutta voi toiminnassa lisätä jatkuvasti, jos kustannukset eivät vaikuttaisi toiminnan sisältöön ja toimenpiteisiin, joten kustannukset ovat aina mukana vaikuttamassa vaikuttavuuteen. (Pitkänen, Tolkki, Leskelä, Torkki & Valtakari, 2020.)

Sosiaali- ja terveystalvueluissa asiakkaan vaikuttavuuden arviointia hankaloittaa se, ettei voida olla aivan varmoja siitä onko tapahtunut muutos ollut johdannainen toiminnan vai ehkä sosiaalityön vaikutuksesta. Sosiaalityö on ollut usein henkilön elämässä niin kauan, että vaikutukset voivat näkyä yksilön mukaan melko pian tai vasta vuosikymmenten kuluttua. Palveluiden asiakkaat ovat yksilöitä, jolloin palveluketju yhdistettynä yksilön elämään tapahtuu kausaalisuuhde. Silloin täysin varma analysointi on mahdotonta. Tästä syystä tutkijat sisällyttävät vaikuttavuuden tutkimuksiinsa monesti generatiivisen kausaalisuuden ajatuksen siitä, että ei ole yhtä ainoaa muutokseen johtavaa tekijää, koska sitä ei löydetä varmasti, vaan muutokseen on johtanut useita tekijöitä. (Kivipelto ym., 2013.)

4.3 Sidosryhmät

Sidosryhmiä ovat organisaatiolle tai määritetylle toiminnalle oleelliset ympäristön muut toimijat eli kaikki ne tahot, joiden kanssa organisaatio on vuorovaikutuksessa ja, jotka vaikuttavat sen toimintaan ja joihin sen toiminta vaikuttaa. Sidosryhmät voivat olla yksilöitä, ryhmiä tai organisaatioita. Sidosryhmiä ovat muun muassa omistajat, sijoittajat, asiakkaat, kumppanit, kilpailijat ja toimittajat. (Tieteen termipankki, i.a.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen määrittämänä avustuksella rahoitetun toiminnan sidosryhmillä (kohderyhmä) tarkoitetaan ensisijaisesti niitä henkilöitä, joiden terveyttä ja hyvinvointia toiminnalla edistetään. Toiminnan sidosryhmää voi olla myös esimerkiksi ammattilaiset, joiden kautta välillisesti edistetään jonkin tietyn joukon terveyttä ja hyvinvointia. Sidos-, eli kohderyhmä on jo avustuksen hakuvaiheessa kuvattava ja rajattava toiminnassa. (STEA. i.a.)

4.4 Toiminnan laatu

Toiminnan tai palvelun laatu on ennakko-odotusten ja toteutuneen kokemuksen välistä suhdetta ja sitä mitattaessa tulee tunnistaa palvelun tärkeimmät ominaisuudet ja näkökulmat. Toiminnan tai palvelun laatua arvioidessa täytyy laadulle asettaa tietyt tavoitearvot. Toiminnan laadun mittaaminen mahdollistaa osaamisen tunnistamisen sekä toiminnan kehittämisen. (Tirkkonen, 2014.)

Henkilön kokema kokonaislaatu koostuu teknisestä laadusta ja toiminnallisesta laadusta. Tekninen laatu tarkoittaa aineettomia ja aineellisia asioita, joita palvelussa tuotetaan asiakkaan kanssa tai asiakkaalle. Toiminnallinen laatu taas kuvaa miten henkilö kokee palvelun prosessin. Toiminnallinen laatu pitää sisällään vuorovaikutuksen, ilmapiirin ja henkilökunnan käyttäytymisen odotuksen suhteessa toteutumiseen. Toiminnan suunnittelu ja sen sujuvuus vaikuttavat asiakkaan laatukokemukseen. (Tirkkonen, 2014.)

Laatua voidaan mitata monesta näkökulmasta, esimerkiksi toiminnassa mukana olevan henkilön itsensä, hänen läheisensä tai työntekijän näkökulmasta. Arvioidessa laatua ja sen vaikuttavuutta henkilön näkökulmasta voidaan listata hänen kokemat tarpeet, odotukset, toiveet ja vaatimukset. Ammattilaisten näkökulmasta luodut kriteerit laadulle on luotu työntekijöiden omista lähtökohdista, jotka poikkeavat asiakkaan kriteereistä. (Tepponen, 2009.)

Kohderyhmään kuulunut kokemusasiantuntija ammattilaisen rinnalla, vastaa tähän ongelmaan. Heidän yhdessä työparinansa luomat kriteerit mahdollistavat kriteerien luomisen asiakkaan näkökulmasta. Kohderyhmän hyvä tunteminen ja

kokemusasiantuntijan käyttö lisää palvelun laatua, jolloin asiakastyö täsmentyy yksilöllisemmin ja lisää henkilön hyvinvointia. Kohderyhmään kuuluneen kokemusasiantuntijan kanssa, on helpompi jutella ja hän puhuu samaa kieltä kohderyhmään kuuluvan henkilön kanssa.

Toiminnan laadun kokemusta lisää asiakkaan osallistuminen ja osallistaminen. Ammatillaisen on arvioitava missä asioissa asiakkaan tulisi olla osallinen ja miksi. Osallisuudella voidaan edistää yksittäisen henkilön asioita kuten hänen tietoisuuttaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista. Vaikuttavuutta arvioimalla voidaan analysoida, onko asiakkaan osallisuus tuonut joitain vaikutuksia ja lisännyt hyvinvointia (Kivipelto ym. 2013.)

Laadukkaat ja vaikuttavat sosiaali- ja terveystalvet vaativat toimenpiteitä henkilöstön osaamisen varmistamiseen suhteessa henkilöstön riittämiseen. Henkilöstön jatkuva osaamisen kehittäminen mahdollistaa vaikuttavien menetelmien käytön ja vaikuttamisen mahdollisuuden omaan työhönsä ja sen toteuttamiseen. Lisäkouluttamisella erilaisiin menetelmiin voidaan tukea palvelutarpeen arvioinnin, toimintakyvyn ja hoitoisuuden mittaristojen käytön hallitsemista, arvioinnin välineenä, käytettäväksi palvelujen todentamiseksi ja niiden kehittämiseksi. Yhdenmukaiset arviointi- ja tiedonkeräämisen välineet ja ohjelmat lisäävät eri palveluiden tasalaatuisuutta. Digitalisaation toiminnanohjausohjelmistojen ja erilaisten sovellusten avulla työn voi tehdä nopeammin. Näin jää aikaa enemmän asiakastyöhön ja johtamiseen ja palvelun laadun kokemus lisääntyy.

Laadukkaan palvelun tuottaminen vaatii myös henkilöstön hyvää johtamista. Hyvä johtaminen on aina asiakaslähtöistä ja työhyvinvointia lisäävää. Kohtaaminen on asiakkaan verkoston kanssa yhteistyössä iso osa palvelun laadunkokemuksesta. Työtyytyväisyys ja henkilöstön sitoutuminen lisäävät työmotivaatiota ja hyvinvointia. Henkilöstön työtyytyväisyys lisää palvelun laatua ja turvallisuutta, vähentäen henkilöstön sairauspoissaoloja ja vaihtuvuutta. Laadukas palvelu on myös turvallista, siihen pääsee vain riittävillä resurseilla.

5 OPINNÄYTTEEN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytteen tarkoituksena on arvioida Kannustin-toiminnan vaikuttavuutta haastatteleamalla toiminnassa mukana olevia henkilöitä. Opinnäytteen tavoite on kyseisen hanketoiminnan laadun ja tuloksellisuuden arviointi. Tutkimuskysymyksinä opinnäytteessäni ovat

-Miten henkilöt olivat kokeneet toiminnan ja mikä merkitys toiminnassa mukana olemisella on ollut henkilön elämässä?

-Mitä vaikutuksia Kannustin- toiminnalla oli ollut heidän elämäänsä ja oliko jokin muuttunut mukana olemalla?

Opinnäytteen tutkimustieto pohjautuu suunnitteluprosessin kuvauksen osalta Kannustin-toiminnasta eri tutkimuksiin, lehtiartikkeleihin, toiminnan taustayhdistyksen historiikkiin, ja toiminnassa mukana olleiden ja olevien henkilökohtaisiin haastatteluihin. Suunnitteluprosessin kuvauksella pyrin tekemään näkyväksi, miten työtoimintaa toteutetaan ja tilastoidaan kyseisillä menetelmillä. Haastatteluiden tarkoitus on tuoda näkyväksi toiminnassa mukana olleiden kohdalla vaikutuksia heidän kokonaisvaltaisen hyvinvointinsa osa-alueilta.

6 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANIT

6.1 Jyväskylän katulähetys ry

Jyväskylän Katulähetys ry on kristilliseltä pohjalta toimiva yleishyödyllinen voittoa tavoittelematon yhdistys. Vuonna 1953 perustetussa yhdistyksessä periaatteena on raamatullisen kristillisyyden hengessä, syventää raittiusvakaumusta sekä sosiaalista ja kristillistä ajattelutapaa. Sen tavoitteena on auttaa ja avustaa henkisesti, hengellisesti ja aineellisesti erilaisista riippuvuuksista kärsiviä, vähävaraisia, sekä syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia. Toimintansa

rahoittamiseksi yhdistys järjestää luvanvaraisia arpajaisia, rahankeräyksiä ja myyjäisiä. Ylläpitää kirpputoreja ja kierrätystoimintaa sekä harjoittaa tavanomaista kioskikauppaa. Toimintansa mahdollistamiseksi yhdistys voi ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja. Yhdistys voi omistaa toimintaansa varten tarpeellisia osakkeita, maa-alueita, kiinteistöjä ja muutakin omaisuutta (Jyväskylän katulähetys ry. 2022)

Yhdistyksellä on omissa kiinteistöissä tuettua asumista, vuokra-asuntoja, asumispäivystys ja yhteensä asuntoja on noin 130 kappaletta Jyväskylässä. Kiinteistöihin liittyvistä asioista vastaa yhdistyksen kiinteistöpäällikkö. Kiinteistöjen huollosta, ylläpidosta ja yleisten tilojen siivouksesta huolehtii tämän tutkimuksen kohteena oleva Kannustin-toiminta ja sen tiimit.

Yhdistyksen tuettu asuminen on täysi-ikäisille jyvaskyläläisille henkilöille tarkoitettua, sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 §:n mukaista asiakasta kuntouttavaa asumispalvelua, johon ohjaututaan aikuissosiaalityön kautta. Asiakas asuu huonevuokralakia noudattavalla vuokrasopimuksella omassa vuokra-asunnossaan ja työntekijä käy säännöllisesti asiakkaan kotona ohjaamassa häntä yhdessä sovitussa asioissa. Tuen tarkoituksena on asiakkaan itsenäisen selviytymisen vahvistuminen ja siten tuen tarpeen väheneminen asteittain. Palvelun tavoitteena on pääsääntöisesti asiakkaan itsenäinen asuminen, vaikka sitä edeltäisikin pidempiaikainen tuen tarve (Jyväskylän katulähetys ry, i.a.)

Yhdistyksen asumispäivystys tarjoaa 10 paikkaa asunnottomille täysi-ikäisille jyvaskyläläisille ja se on lyhytaikaista, tilapäistä ja viimesijaista matalan kynnyksen ympärivuorokautista asumispalvelua. Asumispäivystys on Jyväskylän kaupungille ostopalvelusopimuksella tuotettavaa palvelua. Asumispäivystyksen toiminta on päihteet sallivaa ja henkilön tulee olla omatoiminen liikkumisen, hygienian sekä ravitsemuksen suhteen. Asumispäivystyksen tarkoitus on turvata asiakkaan perustarpeet, kuten lepo, lämpö ja puhtaus. Siellä myös asiakkaille tarjotaan mahdollisuus saada keskusteluapua, sekä tarpeen mukaista tukea asunnon hakemisessa ja sosiaali- ja terveystalviin hakeutumisessa. (Jyväskylän katulähetys ry, i.a.)

Katulähetyksen vuokra-asunnot tarjoavat asuntoja itsenäiseen asumiseen kykeneville päihteettömille tai päihteettömyyteen pyrkiville henkilöille kuudessa eri kohteessa. Vuokra-asumisessa asumiseen liittyvissä kysymyksissä apuna ovat Katulähetyksen asumisneuvojat, jotka ovat tavattavissa vuokra-asunnoilla ennalta sovittuina ajankohtina sekä puhelimitse (Jyväskylän katulähetys ry. i.a.)

Yhdistyksen toimintaa ovat lisäksi ryhmä-, askartelu-, liikunta-, tukihenkilö-, leirija retkitoiminta, kansalaistoimintaa unohtamatta. Päihteettömiä ja hengellisiä leirejä asukkaille yhdistys on järjestänyt eri seurakuntien kanssa yhteistyössä vuosikymmenien ajan. Leiritoimintaa on aiemmin järjestetty esimerkiksi huostaanotettujen lasten ja vanhemman suhdetta vahvistamiseen, huostaanottaneen kunnan sosiaalityön kanssa. Leireillä on mahdollisuus yhteiseen päihteettömään vapaa-aikaan ja vapaaehtoiseen hengelliseen toimintaa osallistuminen. Yhdistyksen järjestämät hengelliset ”pullakirkot” asumisyksiköissä ja hengellisten tilaisuuksien vetovastuu on hengellisen toiminnan toimikunnalla. Tässä toiminnassa perustana on vapaaehtoistyö ja sen avulla monelle henkilölle mahdollistuu sielunhoidolliset keskustelut ja seurakuntavierailut.

Talentti-kierrätys on Jyväskylän katulähetys ry:n kierrätysmyymäläketju. Myymälöitä on kolme ja niissä myydään vaatteita, kirjoja, astioita, kodinkoneita ja huonekaluja sekä kierrätystekstiileistä tehtyjä uusiutuotteita. Kierrätysmyymälöiden tuotoilla edistetään paikallista auttamistyötä. Lahjoitettaville huonekaluille on saatavilla ilmainen noutopalvelu jyvässeudulla. Talentti-pesula sijaitsee Kankitien tuotantoyksikössä Seppälänkankaan kierrätysmyymälän yhteydessä ja siellä on mahdollista pesettää edullisesti mattoja ja muita tekstiilejä. Yhdistyksellä on lisäksi liikenneluvan varaista muuttoavustus-palveluiden suorittamista ja kierrätystoimintaan liittyvää tavarankuljetusta.

Talentti-valmennus on katulähetyksen työvalmennuspalvelu, joka on suunnattu Katulähetykselle työllistyville valmentautujille. Valmennuksen keskiössä ovat valmentautujan yksilölliset tavoitteet ja taidot eli talentit. Valmentautuja määrittää itselleen merkitykselliset työllistymistä edistävät tavoitteet. Tavoitteiden asettamiseen hän saa tukea työvalmentajalta. Valmennus on henkilökohtainen kokonaisuus, joka edistää valmentautujan siirtymistä avoimille työmarkkinoille ja siinä

huomioidaan yksilölliset vahvuudet ja osaaminen sekä valmentautujan voimavarat. (Jyväskylän katulähetys ry. i.a.)

6.2 Kannustin-toiminta

Kannustin-toiminta on päihdeongelmaisten, pitkäaikaistyöttömien ja vajaakuntoisten työpölkutoimintaa. Kannustin-toiminta on aloittanut Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksella vuonna 2008 ja toiminnan taustayhdistyksenä toimii Jyväskylän katulähetys ry. Toimintaa vuonna 2021 rahoitti sosiaali- ja terveysministeriön avustuskeskus (STEA), kohdennetulla toiminta-avustuksella (AK6). (STEA, i.a.)

Kannustin-toiminnan yhteistyöverkoston kuuluvat muun muassa työvoimanpalvelukeskus, oppisopimustoimisto, eri oppilaitokset, Ruokapankki, Väentupa, A-kilta, rikosseuraamusvirasto, yhdyskuntaseuraamustoimisto, eri vankilat ja Jyväskylän kaupungin eri palvelut, muun muassa sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalvelut

Kannustin-toiminnan työtoiminta on suunnattu asiakasryhmälle, joilla on vaikeuksia kiinnittyä normaaliin työelämään ja yhteiskuntaan. Työtoiminnassa mukana olevien henkilöiden syrjäytymiseen johtaneina syinä on usein akuutti päihdeongelma, rikostausta tai mielenterveyden häiriöitä ja tästä syystä he ovat pudonneet sosiaali-, ja työllisyyspalveluiden ulkopuolelle. Tavoitteena toiminnassa on kuntouttavalla työotteella tukea asiakkaiden sosiaalista toimintakykyä ja selviytymistä arkipäivän välttämättömissä toiminnoissa. Tällä pyritään lisäämään henkilön mahdollisuuksia osallistua sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen elämään. Toiminnassa mukana olemalla elämästä koetetaan poistaa toimintakyvyn heikkenemistä aiheuttavia haittoja ja esteitä. Kannustin-toiminnan kohderyhmän henkilöiden kohdalla alentunut toimintakyky tarkoittaa, ensisijaisesti puutteita yksilön fyysisessä, ja sosiaalisessa toimintakyvyssä. Näitä toimintakyvyn osa-alueita alentavat pitkään jatkunut päihteiden käyttö, rikostausta, pitkittynyt työttömyys tai työelämäkokemuksen puuttuminen kokonaan, fyysinen tai psyykinen oireilu, sairaus tai vajaakuntoisuus (Jyväskylän katulähetys ry. i.a.)

Kannustin-toiminnassa on kaksi palkattua työntekijää ja toiminnan päälliköllä on ammattitiedon ja taidon lisäksi oma kokemus päihde- ja rikostaustasta. Vertaistuki, vapaaehtoisuus ja kokemustieto on toiminnassa perustana. Toiminnan toisena työntekijänä toimiva ohjaaja on rakennusalan ammattihenkilö, jolla on vahva työkokemus kohderyhmän kanssa työskentelystä. Kannustin-toiminnan tavoitteena on saada osallistujalle vertaistuen, yksilöllisen ammattitaitoisen valmennuksen, kannustavan työyhteisön ja mielekkäiden työtehtävien avulla mahdolliseksi liittyminen takaisin yhteiskuntaan. Toiminnan avulla henkilölle mahdollistuu voimaantumisprosessi, jossa itsetunto kasvaa ja hän voi nähdä tulevaisuutensa positiivisena yhteiskunnan jäsenenä. Hän oppii työelämän pelisääntöjä, ja hän saa päiviinsä päihde- ja rikostaustasta mielekästä tekemistä. Toiminnassa tuetaan aikaisempaa osaamista, mutta mukaan tulemiseen ei tarvitse osata mitään. Henkilö voi itse päättää monenako päivänä on mukana toiminnassa ja kuinka monta tuntia. Vapaaehtoisuussopimuksella osallistujalle taataan tarvittavat vakuutukset ja hän voi osallistua taustayhdistyksen muuhun vapaaehtoisille suunnattuun toimintaan. Seitsemän tuntia toiminnassa mukana oleminen oikeuttaa 12 euron ahkeruusrahaan ja nämä seitsemän tuntia voi tehdä lyhyemmissä pätkissä eri päivinä. Ahkeruusraha ei vaikuta toimeentulotukeen ja muihin etuuksiin tuloina, joten toiminnan avulla taloudellinen tilanne voi parantua.

Toiminnan tarjoama valmennus on ryhmä- ja yksilömuotoista ja sitä tehdään verkostoyhteistyönä työvoimanpalvelukeskuksen, eri oppilaitosten ja muiden sosiaalialan järjestöjen kanssa. Palveluohjaus toiminnan kautta takaa yksilöllisen työtai koulutuspolun, terveys- ja sosiaalipalvelut henkilön tarpeen mukaan. Rikosseuraamuslaitos, yhdyskuntaseuraamusvirasto ja eri vankilat ovat toiminnan pitkäaikaisia yhteistyökumppaneita. Yhdyskuntapalvelun suorittaminen ja vankeusrangaistuksen aikainen työtoiminta mahdollistuu toiminnassa ja sen aikana luodaan henkilölle suunnitelmallinen työ- tai koulutuspolku jo vankeusajalla, näin henkilö voi siirtyä siviiliin toiminnan jatkuessa. Työtoiminnan lisäksi rikostaustan omaava henkilö saa työyhteisöstä päihde- ja rikostaustaan sosiaalisia kontakteja, tarvitsemansa tuen eri palveluissa ja hän voi jatkaa vapautumisensa jälkeenkin toiminnassa mukana oloa.

Toiminnan työympäristöinä ovat puutyö-, metalliverstas, siivoustiimi tai kiinteistöhuollon-, korjaus- ja uudisrakentamiseen liittyvät tehtävät. Toiminnan kehittämistä toteutetaan jatkuvasti asiakkaiden kanssa ja näin mahdollistetaan portaittainen yksilöllinen eteneminen. Henkilö voi siirtyä henkilökohtaisten tavoitteidensa mukaan vapaaehtoisuudesta kuntouttavaan työtoimintaan tai työharjoitteluun, oppisopimukseen ja palkkatuettuun työhön. Toiminta on mahdollistanut usealle henkilölle myös vapaille markkinoille eri työnantajien työsuhteisiin siirtymisen.

Aiempien sidosryhmäkyselyiden yhteistyökumppaneiden palautteissa Kannustin-toiminnan laatutekijöinä on mainittu päihteettömyyteen tukeminen, vertaistuki ja mielekäs tekeminen. Heidän mukaansa asiakkaalle toiminnan kautta voimaantuminen mahdollistuu ja asiakkaan itsetunto vahvistuu. Yhteistyökumppanit olivat tuoneet esiin, että toiminta on ”Ammattitaitoinen ja joustava työtoimintapaikka”. ”Asiakas saa mahdollisuuden konkreettiseen tekemiseen ja rytmitettyyn arkeen”. Kohderyhmän asiakkaat ovat yhteistyökumppaneiden kommenttien mukaan hyötynneet suoraan toiminnassa toteutuneiden tavoitteiden kautta. Motivaation löytyminen muun muassa koettiin hyötynä asiakkaille ja se, että ”oikean” työn tekeminen asiakkaille on tärkeää. (Jyväskylän katulähetys ry. Kannustin. 2016.)

6.3 Sosiaalialan avustusjärjestö (STEA)

Suomessa toimiva Veikkaus Oy on valtion kokonaan omistama rahapeliyhtiö ja sen tuotto käytetään kokonaisuudessaan yhteiseen hyvään. Tuoton käytöstä päättävät sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä maa- ja metsätalousministeri (Veikkaus, i.a.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) on sosiaali- ja terveysministeriön (STM) yhteydessä toimiva itsenäinen valtionapuviranomainen. Avustuskeskus hallinnoi yleishyödylliseen, terveyttä ja hyvinvointia edistävään toimintaan kohdistuvia avustuksista ja vastaa, että Veikkauksen tuottoja käytetään tulokselliseen kansalaisjärjestöjen toimintaan. (STEA, i.a.).

STEAn avustustoiminnan strategiset tavoitteet ovat lisätä yhdenvertaisuutta ja osallisuutta, ihmisten elämäntilanteet ja tausta huomioiden. Vahvistaa yhteisöllisyyttä ja suvaitsevaisuutta, lisäten erilaisten ihmisten kohtaamisia ja keskinäistä ymmärrystä. Auttaa pitämään huolta itsestä, toisista, ympäristöstä ja vahvistaa ihmisten voimavaroja (STEA, i.a.)

Päätökset jaettavista avustuksista tekee sosiaali- ja terveysministeriö (STM). STEAn toimintaa ohjaavat lait ja säädökset ovat hallintolaki, kielilaki, laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa, laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, laki julkisista hankinnoista, asetus viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta ja Valtioneuvoston asetus sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunnasta. STEAn avustusten hakemista ja käyttöä ohjaavat lait ja säädökset ovat arpajaislaki, valtionavustuslaki, valtioneuvoston asetus yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille, terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. (STEA, i.a.)

STEAn toimintaa ohjaavat hallintolaki, kielilaki, laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa, laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, laki julkisista hankinnoista, asetus viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta ja valtioneuvoston asetus sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunnasta. (STEA, i.a.)

STEAn avustuksilla rahoitettujen hankkeiden ja toimintojen tuloksellisuutta arvioidaan avustushakemuksia käsiteltäessä ja tuloksellisuusraportteja arvioitaessa. Kun toiminnalle on myönnetty, avustus tulee avustuksen saajan raportoida toiminnan tuloksista suhteessa avustushakemuksella määriteltymiin tavoitteisiin. Avustuksilla rahoitetun toiminnan tavoitteiden toteutumista ja tuloksia tulee seurata säännöllisin väliajoin, ja tietoa toiminnasta kerätä systemaattisesti. Avustuskohteen hakemuksissa kuvattuja tavoitteita ja arvioituja tuloksia on myös hyvä arvioida säännöllisesti, ja tarvittaessa tarkentaa jatkohakemuksissa (STEA, i.a.)

7 TUTKIMUSMENETELMÄ, AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSIMENETELMÄT

7.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytteeseen koottu aineisto on pääosin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on jonkin ilmiön ymmärtäminen, ei tilastollisten yhteyksien etsiminen ja siinä tärkeäksi nousee ihmisten ajatukset, kokemukset ja tunteet. Kvalitatiivisen tutkimuksen tutkimuskysymyksiä ovat miten, miksi ja millainen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskiössä ovat merkitykset, jotka ilmenevät mitä moninaisimmin tavoin (Varto 1992 s.24).

Laadullisen tutkimuksen tutkimustapa on keskusteleva, joustava ja tutkimuksen suunnitelmaa voi tarvittaessa muuttaa. Aineistoa hankkiessa käytin laadullista metodologia eli osallistavaa teemahaastattelua. Opinnäytteen tiedon hankinnassa käytettiin lisäksi eri tutkimuksia, tilastoja, lomakkeita ja haastatteluita. Teemahaastatteluna toteutettu tutkimus myös mahdollistaa, että tutkimusaineiston ei tarvitse välttämättä olla suuri, joskus yksikin tapaus voi riittää. Tutkimukseen valitut henkilöt olivat toiminnassa mukana olleita ja näin ollen he liittyvät tutkittavaan asiaan (Hirsjärvi ym. 2016, 160–161.)

7.2 Haastattelut

Tutkimuksen aineiston keruumenetelminä käytettiin toiminnassa mukana olevien henkilökohtaisia haastatteluita ja apuna haastatteluissa toimi teemahaastattelurunko (Liite 1. Haastattelurunko) Haastattelurungossa käytin 2016 toteutetun toiminnan arvioinnin teemoja pienin muutoksin (Leinonen, 2016). Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina, koska haastattelulomakkeessa kysymyksistä osa oli avoimia ja haastateltavana oleva voi näin kertoa omin sanoin vastauksensa haastattelijan esittämään kysymykseen. (Hirsjärvi ym. 2016, 161–164.)

Henkilön vastauksien keskeiset kokemukset ja ajatukset, kirjoitin käsin kirjoittamalla vihkoon. Tämä työskentelytapa aineiston kokoamisessa oli minulle osin

tuttu ja koska tunsin toiminnan kohderyhmän ja toiminnan sisällön työtapa mahdollistui. Tällä työskentelytavalla pystyin ottamaan huomioon sanattomat viestit, ilmeet, eleet ja haastattelutilanteesta tuli helpommin keskustelua avaava. Pystyin tarvittaessa näyttämään kirjaamani asiat haastateltavalle henkilölle ja näin lisäsin luottamusta haastattelutilanteessa ja asiakkaan osallisuutta hänen pystyessä vaikuttamaan kirjoittamaani tekstiin. Aineiston keräämiseen käyttämäni teemahaastatteluiden kautta koottu aineisto, oli teemoittain myös helpompi analysoida. (Hyvärinen ym. i.a.)

Nauhoittamista ei otettu käyttöön tutkimuksessa, koska haastatteluiden nauhoittaminen olisi tuonut haastattelutilanteeseen turhaa jännitystä kohderyhmän henkilöillä. Nauhoitetun aineiston purkaminen olisi ollut suuritöistä ja vaatinut enemmän resursseja ja työskentelyaikaa.

Haastatteluilla pyrin selvittämään, mikä on henkilön aiempi työ- ja koulutustausta (koulutus, työkokemus, elämänvaiheet, ongelmat). Selvitin osallistujien kokemuksen Kannustin-toiminnasta (mitä merkitsee, mitä on saanut/oppinut, vaikutus elämään, mahdolliset muutokset, työyhteisö). Lisäksi selvitin kokemusta ohjauksen laadusta (koettu arvostus, tuki, perehdytys, tiedotus, mielekkyys, koulutus/työpolku)

Halusin tietää, oliko henkilöillä kokemusta toiminnan tai taustayhdistyksen järjestämistä retkistä, virkistystoiminnasta ja leireistä. Tästä teemasta nostan esiin, kokiivatko he hengellisen leiritoiminnan tarpeelliseksi. Viimeisenä kohtana kysyin, miten henkilö kokee tavoitteidensa toteutuneen toiminnassa mukana olemalla (päihitteettömyyden tukeminen, mielekäs tekeminen, vertaistuki.)

7.3 Sisällön analyysi

Alustava analyysi alkoi jo haastattelutilanteessa ja jatkui minun kootessa tietokoneelle kokoamani aineiston. Tein korkeintaan kolme haastattelua päivässä ja jokaisen haastattelun pohjalta työstin opinnäytteen tekstiä, johon kirjoitin henkilöiden kokemia ja kertomia asioita. Päätin lisätä suoria lauseita heidän

kertomuksistaan ja sitaateilla on tarkoitukseni tuoda esiin henkilöiden omaa kokemusta heidän omilla sanoillansa (Leinonen, 2016.)

Haastatteluissa vihkoon käsin kirjoittamani ja aiemmin kerätyn sähköisen sidosryhmäkyselyn aineiston, analysoin määrällisesti ja tuotetun aineiston käsittelyyn käytin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi ei pohjaa millekään erityiselle teoreettis metodologiselle ajattelulle, joten analyysille ei löydy yhteisiä sääntöjä, eivätkä analyysia ohjaa myöskään erityiset menetelmälliset käsitteet. (Jyväskylän yliopisto, i.a.)

Aineiston käsittelyn jälkeen kokoamiseen käytin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Luin läpi tuottamaani tekstiä haastatteluista ja tutkimuskysymykset mielessä ryhmittelin merkintöjä tehden, poistaen aineistosta epäolennaisen. Näin toimimalla sain aineistosta jäämään oleelliset asiat ja nostin ne tekstistä esiin. Teoreettiset käsitteet pohjautuivat teoriaan ja ne on avattu opinnäytteen raportissa.

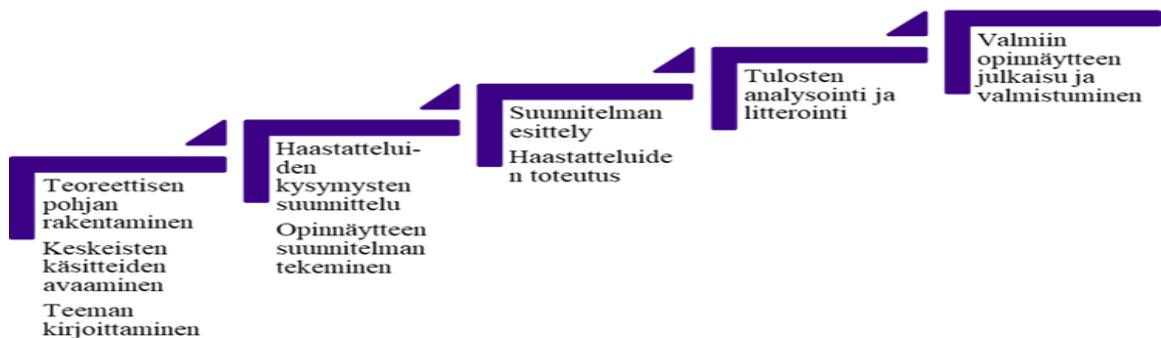
8 TULOKSET

8.1 Tutkimuksen toteutus ja menetelmät.

Toiminnassa mukana olevien henkilöiden haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, liitteenä olevan teemahaastattelurungon mukaisesti (Liite 2. haastattelu-runko) Yksilöhaastatteluilla pyrin mittaamaan yksilön kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin osa-alueilta unohtamatta hengellistä hyvinvointia. Työtoimintaan osallistuvia haastatteleamalla pyrin selvittämään heidän toiveitaan sekä kannustamaan heitä osallistumaan työn suunnitteluun ja toiminnan kehittämiseen, vaikuttavammaksi tulevaisuudessa. Toiminnan sidosryhmien haastattelut on suunniteltu ja toteutettu toimintakyvyn haasteista huolimatta saavutettavaksi. Opinnäytetyö jää toiminnanjärjestäjän käyttöön toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja raportointiin jatkossakin.

Haastatteluihin toivottiin vastaavan kaksikymmentä (20) henkilöä työtoiminnassa mukana olevia ja kaksi (2) hanketyöntekijää. Haastattelun kysymykset ovat luotu niin, että voin mitata toiminnan vaikuttavuutta yksilön elämässä. Haastatteluiden suunnitteluprosessi oli olennainen osa toteutusta ja tämän arvioinnin haastattelurunkoa luotaessa käytettiin hyväksi, aiempien arviointien teemoja. Huomioitavaa tutkimuksessa oli rahoittajan raportointipohjan vähäinen määrä sallittuja merkkejä ja tuotetun opinnäytteen materiaalin pitää myös vastata raportoinnin kysymyksinä oleviin tuloksiin.

Alla olevassa kuviossa tuon esiin opinnäytetyö prosessin ensimmäisen vaiheen teoreettisen pohjan rakentamisesta, käsitteiden avaamisesta ja teeman kirjoittamisesta, ennen toiseen vaiheeseen siirtymistä. Toisen vaiheen aikana tein haastattelukysymysten suunnittelun ja opinnäytetyön suunnitelman, ennen kolmannen vaiheeseen siirtymistä. Kolmannessa vaiheessa esittelin suunnitelman ohjaajalle ja luvan saatuani toteutin haastattelut. Haastatteluiden analysointi ja teemoittelu oli aikaa vievää, mutta viimeisiksi kohdiksi prosessissa jäivät ennen valmistumistani opinnäytteen julkaiseminen, kypsyyskoe ja valmiin työn luovutus.

Kuvio 2. Opinnäytetyön prosessi

Kannustin-hankkeen työtoiminnassa mukana oleville henkilöille suunnatut sidosryhmän haastattelut toteutin tammikuussa 2022 viiden työtoimintapäivän aikana ja haastatteluihin osallistuivat kaikki kyseisinä päivinä mukana olleet henkilöt. Aineiston keräämiseen käytin yksilohaastatteluita liitteenä olevan lomakkeen toimituksessa haastattelun runkona (Liite 1.) Näin menettelemällä helpotettiin

työtoimintaan osallistuvien kysymyksiin vastaamista toimintakyvyn rajoituksista huolimatta ja varmistettiin, että aineisto saatiin kootuksi. Haastatteluun osallistuneet henkilöt olivat toivoneet yksilohaastatteluita opinnäytetyön aiheen ja tutkimuksen esittelyssä, myös työntekijöiden mielestä henkilökohtaisilla haastatteluilla tapahtuva toteutus oli toimiva kohderyhmälle.

Muistiinpanoja keräsin käsin kirjoitettuna vihkoon, osallistujan kertoessa kokemuksiaan toiminnasta ja elämäänsä vaikuttaneista eri vaiheista. Haastattelut toteutettiin Katulähetyksen Kanktien tuotantoyksikössä ja ne kestivät ½-1½ tuntiin henkilöä kohden, teemahaastattelulomakkeen toimiessa runkona. Haastatteluihin tilaksi onnistuttiin löytämään aina rauhallinen tila ja niissä noudatettiin ajankohtaisia maailmanlaajuisen koronaepidemian suosituksia maskeja ja turvaväliä käyttämällä.

8.2 Haastateltavien perustiedot

Sidosryhmähaastatteluihin osallistui 15 Kannustin-työtoiminnassa mukana olevaa henkilöä. 14 vastaajista oli miehiä ja 1 nainen. 3 vastaajaa sijoittui ikähaarukkaan 18–30 vuotta, 4 hlö 31–50 vuotta ja 8 hlö 51–65 vuotta. Vastaajien työtoiminnan muotona kyselyn vastauksissa oli vapaaehtoistyö ahkeruusrahalla 11 ja vankilan ulkopuolisessa työtoiminnassa 4. Tiedon hankkeen työtoiminnasta he olivat saaneet seuraavista lähteistä: vankilan työntekijöiltä 4, toiminnan vetäjältä 1, taustayhdistyksen muun toimipisteen työntekijältä 7, tuttavalta 2 ja TE-toimistosta 1.

Toiminnassa palkattuina työntekijöinä oli ohjaaja ja hankepäällikkö, joten suoritin yhteensä 17 haastattelua. Hankepäällikköä, ohjaajaa ja rangaistusaikaa suorittavia neljää henkilöä lukuun ottamatta, haastattelemani henkilöt työskentelivät kaikki ahkeruusrahalla. Taustatiedoksi henkilöt kertoivat mukana olemisestaan Kannustin- toiminnassa. Milloin olivat aloittaneet toiminnassa ja mitä he ovat tehneet toiminnan työtehtävinä. Olivatko he säännöllisesti osallistuneet toimintaan ja oliko se vastannut henkilön omaa tavoitetta mukana olosta. Selvitin haastateltavilta heidän aikaisemman koulutuksensa ja mahdollista työhistoriaa.

Haastatelluista henkilöistä usealla oli rakentamiseen, siivoustyöhön, autojen huoltoon ja korjaukseen liittyvä ammatillinen koulutus. Osalla oli pitkästä työelämästäkin kokemuksia, mutta heidän elämänsä vastoinkäymisten vuoksi olivat he tippuneet pois koulu- ja työelämästä pitkäaikaistyöttömäksi. Kaikilla toiminnassa mukana olleilla ei ollut akuuttia päihdeongelmaa vaan heillä oli muita työllistymisen ja syrjäytymiseen johtaneita seikkoja. Neljällä henkilöllä päihdeongelmaa esittävänä tekijänä oli vankeusrangaistus sääntöineen.

8.3 Kokemus toiminnasta ja työyhteisöstä

Haastateltavat henkilöt kertoivat, kuinka iso merkitys oli kuulluksi tulemisen ja tästä syntyvällä osallisuuden tunteella. Suurin osa haastatelluista koki pystyvänsä vaikuttamaan toiminnan sisältöön ja heidän mukaansa toimintaa on johdettu samalta tasolta mukana olevien kanssa. Eräs haastateltava kertoi työntekijöiden kohtaamisesta, *että* "Ari ja Pera on saman kokeneet ja ne tietää, mitä me tarvitaan".

Kannustin- toiminnan ohjauksen yksilöllisyys ja sen merkitys henkilöille, tuli esiin haastatteluissa. Itsetunnon kasvu ja pystyvyyden tunne kasvavat henkilön nähdessään työnsä jäljet ja, kun he saavat positiivista palautetta työstään. Kohdeyhmän haastatelluista moni koki työttömänä itsetunnon laskeneen tai kadonneen johonkin. Työ määrittelee yhteiskunnassa usein meidät ja työelämään kuulumattomuus on suuressa osassa huono-osaisuuden kokemusta. Toiminnalla oli iso rooli ja vaikutus juuri itsetunnon kohdalla. Mukana olon kautta tuli työrooli, toiminta toimi itsetuntoa vahvistavana elementtinä. Moni myös käytti me ja meillä sanoja toiminnasta kertoessaan. "Meillä on hyvä porukka, joka saa yhdessä paljon aikaan", kertoi yksi haastateltava.

Osallisuuden tunteen lisääntymisestä kertoneet henkilöt pitivät sen kohdalla tärkeänä seikkana, että toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista ja mukana voi olla ilman sopimuksia niin monta kertaa viikossa kuin haluaa. Moni koki tärkeänä toiminnassa mukana olemisessa, että toiminnassa etsitään yksilöllisiä ratkaisuja

henkilön toimintakyvyn mukaan ja näin mahdollistetaan toiminnassa mukana oleminen ”Ei tarvitse olla seppä syntyessään, kyllä joku aina auttaa tai opettaa”

Toimintaan osallistuville on tarjolla vapaaehtoinen tukihenkilö, joka on ammattilainen mielenterveys- ja päihdealalta (lähihoitaja). Hänen toiminnassansa mukana olo on tärkeää toiminnassa pitkään mukana olleiden mukaan. Henkilöt kertoivat luottavansa häneen ja hakeutuvat itsekin yksilökeskusteluihin heitä koskevista ongelmista tai tuen tarpeesta. Tukihenkilön kokemusasiantuntijuus syrjäytyneenä olemisessa ja ammattinsa kautta toimiminen ovat suuri voimavara kohtaamisessa monen mielestä. Tämän henkilön kanssa on keskusteltu ja käyty läpi erilaisten riippuvuuksien, talous- ja velka-asioiden tai esimerkiksi seksuaalisuuden kohdalla esiintyneitä ongelmia.

Haastateltujen mukaan palveluohjaamisen taso vaihteli työntekijöiden ajan puutteen ja vähäisten resurssien vuoksi. Usea henkilö kuitenkin kertoi tästä huolimatta ohjautuneensa muun muassa terveyskeskuksen päihde- tai masennushoitajalle, päihdehoitoon, peliongelmaryhmään, avustusjärjestöjen toimintaan, vertaistukiryhmiin ja terveys- ja sosiaalipalveluihin.

Toiminnassa mukana olevilla oli hyviä kokemuksia myös taustayhdistyksen yksilövalmentajista, työvoimanpalvelukeskuksen ja kuntakokeilun omista ohjaajista. Muihin palveluihin ohjautuneet henkilöt kertoivat työntekijöiden työskentelystä, että ”Ne myös auttaa tarvittaessa eri hakemusten täytössä”. Hakemusten ja eri etuisuuksien hakeminen on kohderyhmälle haastavaa ja moni tarvittava palvelu, jää saamatta sen vuoksi. Toiminnassa pidetyistä koulutuksista puhuttiin ja esimerkiksi Marttojen järjestämää kokkikoulua kaivattiin lisää. Haastatellut kertoivat työntekijöiden tai tukihenkilön ohjaavan tarvittaessa eri palveluihin ja erilaisiin toimintaryhmiin, muun muassa AA, NA, huostaanotettujen lasten vanhempien vertaistukitoiminta (Voikukkia), muut järjestöt, seurakunnan diakoniatyö, A-kilta, Hope ry:n avustustoiminta, Kela, Jyväskylän kaupungin eri palvelut.

8.4 Koettu ohjauksen laatu

Toiminnan työtavan katsottiin olevan asiakasta huomioivaa ja kuuntelevaa. Monelle haastatelluista oli tärkeää tehdä työtä ja kehittää omaa ammattitaitoa. Eräs haasteltava otti esiin, että Kannustin toiminnassa ”voi myös mokata ja kokeilla uudestaan”. Henkilöiden mielestä mielekkäimmät ja motivoivimmat työkohteet olivat taustayhdistyksen kiinteistöhuollon- ja siivoustiimin työskentely, ulkopuoliset remonttikohteet, metalli- ja puutyöpajan tehtävät.

Haastateltavien kertomuksissa nousi esiin, kuinka toiminnan vertaistuki ja kokemustieto ammatillisen ohjauksen lisänä on merkityksellistä asiakkaille. Kokemustiedon kautta heidän ja työntekijän välille luottamuksen rakentaminen oli helpompaa. Monen mielestä työntekijän esimerkki raittiudesta ja rikoksettomasta elämästä oli tullut näkyvämmäksi heille itselleenkin. He olivat jo uskaltaneet ajatella, että ehkä minäkin pystyn samaan. Tämä on avannut henkilölle uusia odotuksia tulevaisuudelta ja näkemään uusia vaihtoehtoja elämässään.

Toiminnan työntekijöiden esimerkin nähtiin olevan tärkeänä keinona, kun asiakas on alkanut työstämään omaa elämäänsä ja luomaan tavoitteita, joihin itse voi pyrkiä saman saavuttaakseen. Toiminnassa on henkilöiden mukaan painotettu, kuinka omien voimavarojen tunnistaminen on tärkeää tavoitteita luodessa ja kuinka omat odotukset eivät aina ole realistisia ”Työntekijät kyllä tuo esiin, jos lähtee liian isoille odotuksille”. Pitkään mukana olleilla henkilöillä toiminta on mahdollistanut raittiuden ylläpitämisen ja toiminnan kautta saadun tuen he kertoivat merkittäväksi.

Toiminnassa oli järjestetty kohderyhmää koskevia koulutuksia. Tukihenkilön pitämiä tietoisuuksia ja toiminnan yhteistyöverkoston järjestämiä koulutuksia on tarkoitettu lisätä jatkossa, koska niiden vaikuttavuus on tullut esille toimintaan osallistuneilta. Henkilöt kokivat tärkeänä takuusäätiön koulutukset, Marttojen kokkikoulut, erilaiset työturvallisuus ym. korttikoulutukset ja, talous- ja velkaneuvonnan tukihenkilön (TAVE) yksilötapaamiset. Toiminnan kohderyhmällä talous- ja velkasioiden haasteet ovat suurena syynä syrjäytymiseen vaikuttavista asioista ja niistä johtuva palkasta otettava ulosmittaus koetaan usein työllistymisen esteeksi. Toiminnan yhteistyö eri seurakuntien kanssa koettiin tärkeänä ja jatkossakin

seurakuntien kanssa yhteistyötä tehdään ainakin hengellisen toiminnan, ruokaavun, leiritoiminnan kautta.

Pitkään toiminnassa olleet henkilöt kokivat merkityksellisinä vanhoja työkohteita, esimerkiksi Etapin ja Könkkölän isojen kiinteistöjen peruskorjaukset. Heille niiden työkohteiden merkitys oli suuri ja haastateltavien mielestä näissä kohteissa ”Pekka (ex. ohjaaja) teki työyhteisöön ja Könkkölään hyvän, kannustavan ja välittävän ilmapiirin”. Koluntie 99:n, Toivonlinnan ja peruskorjaus työkohteita muisteltiin, ”hyvän alkuajan työkohteina” Silloin toiminnan vastaavakin ”oli lapiossa ja aikaa oli enemmän, kun meitä oli vähemmän”. Haastatteluiden aikaan toiminnassa oli aloittanut uusi ohjaaja ja aiemmin mainittu toiminnan pitkäaikainen ohjaaja oli siirtynyt toiseen työpaikkaan. Työntekijän vaihtumisen vuoksi henkilöiden haastatteluissa näkyi muutoksen tuoma ja tulevaisuuden kuvan epävarmuus.

8.5 Toiminnan vaikutukset

Tässä kohdassa pyrin tuomaan esiin Kannustin-toiminnan vaikutuksia henkilöiden elämässä ja kokivatko henkilöt hyvinvointinsa lisääntyneen toiminnan vaikutuksesta. Henkilöiden elämänhallinnasta haastatteluissa otettiin esiin muun muassa unirytmii, päihteettömät päivät, kodista ja itsestä huolehtiminen.

Haastatellut henkilöt kertoivat heidän erilaisista elämäntilanteistaan ja kuinka he kokivat hyvinvointinsa kohentuvan erilaisista asioista. Toimintamuodosta riippumatta kaikki henkilöt kokivat toiminnan ruokailun lisänneen heidän hyvinvointiaan paljon, koska itselleen ruuanlaitto koettiin hankalaksi ja monella ruokaan tarkoitettut rahat menivät päihteisiin. He kertoivat saavansa ylimääräistä ruokaa myös kotiin, ja tällä mahdollistui heille myös viikonlopuille säännöllinen ruokailu. Moni kertoi saaneensa toiminnan aikana kontaktin terveystalouteen ja kroonisten sairauksienkin löytäminen ja hoito oli tästä syystä mahdollistunut. Toiminnan päihteetön päivä oli merkittävä seikka akuutin päihdeongelman omaavien kohdalla, moni kertoi ottavansa ”muutaman” oluen enää päivässä, kun aikaisemmin on hakenut ”lavan” eli 24 olutta jo aamulla.

Kannustimen- ydinporukka koostuu ahkeruusrahan (12 €/pv) saavista henkilöistä eli vapaaehtoisista. Ahkeruusrahalla työskentelevät henkilöt kertoivat ylimääräisen tulon lisäävän heidän elämänlaatuaan ja sosiaalisia kontakteja esimerkiksi yhteisten harrastusten kautta. ja ”on niitä säästämällä ostettu skootterikin” osallistujat kertovat. Toiminnassa mukana olemalla voi käyttää maksuttomasti toiminnan soutuveneitä kahdella järvellä, moni kertoikin hankkineensa kalastusvälineitä ja lupia ahkeruusrahan avulla. Kalastuksen tuoma kilpailuhenkisyys tuli myös esiin henkilöiden kertoessa kalastuksesta ja se koettiin yhtenä hyvänä motivaattorina ”Saan tänä kesänä ison saaliin ja tarvitsen peräkärryn lainaan sen hakemiseen”

Tulojen lisääntyminen oli merkittävä myös henkilöiden läheisyyden kohdalla, henkilöt olivat voineet ostaa jotain pientä lahjoiksi lapsilleen ja muille tärkeille henkilöille elämässään. Tulojen avulla oli kyennyt ostaa uusia vaatteita ja itselleen hyvinvointia lisääviä asioita, tästä syystä henkilöt kokivat stigman vähentyneen ja he sulautuivat yhteiskuntaan. Eräs haastateltava henkilö kertoi, kuinka oli auttanut äitiään rahallisesti ensimmäisen kerran avioeronsa jälkeen ja hän koki tämän todella merkittäväksi asiaksi itsetunnolleen. ”Äiti on jo vanha ja hänellä on pieni eläke, pystyin auttamaan häntä ja minusta tuntui kuin olisin taas tarpeellinen”

Haastatteluiden aikana esiin tuli, että vankeusrangaistusta suorittavien arjen rytmi ja elämänhallinta määräytyy vankilan ja vankeusajan suunnitelman mukaan. Päihteettömyys on heillä vaatimuksena avovankilalle ja ulkopuoliseen työtoimintaan osallistumiselle. Henkilöiden päihteettömyyttä valvotaan koko ajan vankilan toimesta. Heidän kokemuksensa toiminnan vaikutuksista tuli esiin aiemmin hankitun ammattitaidon käytön, uusien työvälineiden ja työkokemuksen kautta. Tulevaisuudessa vapautumisen kohdalla nämä henkilöt kokivat edellisten seikkojen helpottavan normaaliin arkeen ja mahdolliseen työelämään siirtymistä. Työelämänpelissäntöjen ja niiden noudattaminen on yksi tärkeimmistä toimintavoitteista ja moni haastateltava koki tämän tärkeänä työnhakemisen ja mahdollisen työllistymisen kohdalla.

Suurimmalla osalla haastatelluista syrjäytymisen syynä oli päihde-, mielenterveys-, tai peliongelma. Heidän kertomuksensa siitä kuinka paljon tai kauan he olivat olleet sosiaalialan palvelujärjestelmän asiakkaana, kosketti ja monen kohdalla tuli esille ylisukupolvisuus sosiaalipalveluiden käytössä.

Toiminta tukee paljon päihhteettömyyttä ja toiminnassa mukana olemalla on mahdollista lisätä elämänhallintaa. Haastatteluissa eräs mainitsi, että ”Elämänhallintani on huono johtuen psyykkisistä ongelmistani, joten työpäivän avulla pysyn elämässä kiinni”. Toimintaan mukaan tulemisen kynnyksettömyys ja niin sanottu ”pyöröovi”- malli tuli esille haastateltavien kertomuksissa, kun aiemmin oli ohjautunut muuhun organisaatioon palkkatuetuun työhön ja tämä työn loppuessa henkilöt olivat palanneet takaisin Kannustin-toimintaan vapaaehtoiseksi. Henkilöt kertoivat palkkatuetun työsuhteen jälkeen heidän kokemasta yksinäisyydestä, elämänhallinnan tunteen menettämisestä ja päihteiden käytön lisääntymisestä kotona olemisen seurauksena. He itse ottivat yhteyttä toiminnan työntekijöihin ja palasivat vapaaehtoiseksi Kannustin-toimintaan. Eräs henkilö kertoi, että ”hänen mielialansa on kohonnut palaamisen jälkeen, hän koki saaneensa taas elämästä kiinni”.

Toiminnan myönteiset vaikutukset ulottuivat toiminnassa mukana olevien henkilöiden läheisiin ja muihin ihmissuhteisiin. Työntekijät olivat osalle haastatelluista ainoita ilman päihdeongelmaa olevia henkilöitä elämässä ja ohjaajien kerrottiin tukeneen yhteyden saamista henkilön omiin läheisiin ja muihin sosiaalisiin kontakteihin. Kohderyhmä koki itseään kohtaan olevan yhteiskunnassa suuria ennakkoluuloja ja tämän ”stigman” kohteena olo tuo asiakkaille paljon sosiaalisten tilanteiden pelkoa. Työtoiminnan koettiin vähentävän pelkoja, *”kun ei ole pelkäämään omien tuttujen kanssa tekemisissä”* ja henkilöt ovat mukana työelämässä.

Toimintaan osallistujien joukosta kerrottiin nostetun henkilöitä vastaamaan tietystä toiminnoista, nämä henkilöt kokivat sen suurena itsetuntoa ja sitoutumista lisäävänä tekijänä. Esimerkin koettiin olevan hyvä vertaistuen työkalu ja yksi haastateltu kohderyhmän jäsen, joka oli noussut toiminnasta, vakituiseen työhön mainitsi ”usein sanon uusille toimintaan tuleville, että sinullekin tämä on mahdollista, kun teet töitä itsesi kanssa”.

Toiminnan kustannusvaikutuksilla on huomattava merkitys, koska terveydenhuollon kontaktien oikea-aikaisuus lisääntyy ohjauksen avulla ja raittiiden päivien mukana myös tapaturmat vähenevät. Eräs kertoi työntekijöiden ohjanneen hänet ”terveyskeskuksen luukulle ja nyt minulla on verenpainelääkkeet ja seuranta siellä”. Hän ei olisi mennyt tutkimuksiin ilman ohjausta omasta mielestään ja uskoi olevansa siinä tapauksessa, vaikka kuollut. Rikostaustaisten kohdalla toiminnan kustannusvaikuttavuus on suoraan laskennallinen, kun henkilö jättää vankeusrangaistuksiin syynä olleen elämäntapansa ja ei palaa vankilaan. Suljetussa vankilassa rangaistusta suorittavan henkilö vuosi maksaa yhteiskunnalle noin 80 000 euroa.

8.6 Tavoitteiden toteutuminen

Viimeisessä haastattelun osiossa keskityin tavoitteiden toteutumiseen henkilön oman kokemuksen mukaan. Miten hänen mielestään toiminnassa toteutuu (päihitteettömyyden tukeminen, mielekäs tekeminen, vertaistuki, elämänhallinnan lisääminen, vahvuuksien löytyminen, työ- ja koulutuspolun löytyminen, rakennuksella työskenteleminen).

Suurin osa haastatelluista kertoi toiminnan tukeneen heidän päihitteettömyytensä. Haastateltavat kertoivat työpäivän menevän nopeasti, kun on tekemistä ja ”kotona hommien jatkuvan ajatuksen tasolla, seuraavan päivää suunnitellen”, ja näin työn odottaminenkin oli myös tukena arjessa. Toiminnassa suureen osaan nousi, että vaikka oli tullut päihtyneenä töihin ja olisi poistettu sieltä, niin seuraavana päivänä jo odotetaan takaisin työmaalle. Työntekijöiden oma kokemustausta päihdeongelmasta tuo inhimillisyyttä toimintaan ja heidän mielestään palveluiden oikea-aikaisuutta ei voi koskaan tietää kuin kokeilemalla. ”Usein on saanut yllättyä positiivisesti, kun henkilö on raitistunut ja saanut elämänsä maata jalkojen alle.”

Tuetun asumisen piirissä oleva henkilö kertoi päihitteettömästä työtoiminnasta ”olen joutunut joskus puhaltamaan ensin luukulle, ja sen jälkeen vasta oon

marssinut töihin. Puhaltaessa on jännitetty yhdessä ensisuojan työntekijän kanssa, pääsenkö töihin vai tuleeeko rokulia”. Tuetussa asumisessa asuvat eivät kokeneet sieltä saamaansa tukea huonona asiana vaan pikemmin mahdollisuutena ja joidenkin yksiköiden työntekijöillä oli suuri merkitys näiden henkilöiden elämässä.

Kannustin-toiminta ja sen tuen vaikutus näyttäytyy mukana olevien elämässä monin tavoin muun muassa päihteettömien päivien, päihteiden käytön vähenemisen, mielekkään tekemisen, asumisen ja sosiaalisten kontaktien lisääntymisen kohdalla. Kannustin-hankkeen tuki asiakkaille oli yksilöllistä kohti raittiutta tai päihteiden käytön vähentämistä. Henkilön toiminnassa mukana oleminen saattoi olla jopa vuosien mittainen ja se aika sisälsi pitkiä taukoja akuutin päihdeongelman seurauksena.

Palveluohjaukseen pohjautuvalla työskentelyllä ja aktivointitoiminnalla on saavutettu usealle asiakkaalle jatkopolku koulutus- ja työmarkkinoille. Kohderyhmästä henkilöt ovat siirtyneet kuntouttavaan työtoimintaan, palkkatuettuun työhön, koulutukseen ja jopa avoimille markkinoille vakituiseen työsuhteeseen. Yksilöllinen palveluverkosto on pystytty näin ollen luomaan kohderyhmän asiakkaille ja heidän elämäänsä oli tullut sisältöä merkityksineen. Moni koki saaneensa toiminnan järjestämistä koulutuksista valmiuksia työelämässä toimimiseen ja toiminnasta työllistyminen muualle mahdollistui.

Työelämän pelisääntöjen mukaisen työn ja oman ammattitaidon käyttämistä tukevan työn koettiin toteutuvan hyvin toiminnassa. Työntekijöiden kanssa käydyssä keskustelussa nousi esiin, että tavoitteena on ollut tukea työhön pääsyä, työssä jaksamista tai työhön palaamista, opiskelua sekä kohentaa henkilön työkykyä ja -valmiuksia. Työntekijöistä toimintakyvyn puutteista huolimatta Kannustin-toiminnassa on mahdollista kuulua johonkin ja saada yhteiskuntaan liittymisen tunne ja sitä kautta itsetunnon nousu. Toiminnan yksilölliset ratkaisut ja ihmisen toimintakyvyn haasteet huomioiva työ, nostaa toiminnan kohderyhmän kohdalla merkittäväksi.

Päihteiden käytön huomattavalla vähentymisellä on suora positiivinen vaikutus ihmissuhteisiin ja toiminta tukee monin tavoin asiakkaiden elämänhallintaa. Henkilöiden mukaan oman perheenkin kohdalla ennakkoluulot ovat vähentyneet ja henkilöiden läheiset ovat jopa suunnitelleet tulevaisuutta heidän kanssaan. Lasten tapaaminen on mahdollistunut ja heidän suhteensa vanhempaan on tullut läheisemmäksi.

Kannustimen toiminta tuki merkittävästi päihteettömyyden ylläpitämisessä kahta henkilöä, jotka olivat saavuttaneet raittiuden jo ennen toimintaan tulemistä. Toiminta siis tukee ja auttaa ylläpitämään uutta päihteetöntä elämäntapaa. Päihteettömyyteen tueksi mainittiin vertaisten kanssa työskentelyn, koska ”ei tarvii hävetä eikä selittää”

Kannustin-toiminta tarjoaa mielekästä tekemistä, haasteita tehtävissä, ongelmanratkaisukeinoja ja samalla voi oppia uusia taitoja. Usean kohdalla oppimisen kautta tuleva itsetunnon lisääntyminen näkyi selvästi henkilöillä, joilla ei ollut aiempaa koulutusta tai työhistoriaa.

Toiminnassa mukana olevat jakavat yhteiskunnasta ja työelämästä syrjäytymisen stigmoineen. Yksilöllinen kohtaaminen, kokonaisvaltainen tuki, kokemustieto ja matalan kynnyksen periaate kuuluvat toiminnan keinoihin, joilla voidaan saada kohderyhmän henkilöille merkitystä elämään ja toiminnan tuloksista raportointi, tuo asiakasryhmän kanssa työskentelyn ja heidän vahvuutensa esille positiivisesti yhteiskunnassa.

Toiminnan 15 vuoden toiminta-ajalla on kuollut monia henkilöitä työyhteisöstä ja se kosketti yhteisön jäseniä heidän taustastaan riippumatta. Haastateltavat kertoivat näiden menehtymisten kautta tulleen uusia oivalluksia, kun on mietitty, miten oman loppuaikansa haluaa viettää. Ohjaajat ja kaikki työtoiminnassa mukana olevat henkilöt kokevat olevansa samanarvoisia. Yhteisöllisyyteen sisältyy kokonaisvaltaista tukea ja välittämistä. Työn ulkopuolella tapahtuvat kohtaamiset (Leirit, asuntomessut, pikkujoulut) koettiin tärkeänä. Kokemukset hengellisistä päihdeleireistä ja toiminnan kalastusleireistä ym. elivät kertomuksissa vahvana ja

korona- epidemian jälkeen odotettiin muidenkin toimintojen alkamista työn ulkopuolella.

Toiminnan merkittävä taloudellinen vaikutus on toiminnan taustayhdistyksen kiinteistöjen kunnon paranemisen ja toimintaan osallistujien tietävien sen. Ulkopuoliset merkittävät toimijat kuten Jyväskylän kaupunki on tuonut esille osallistujille heidän työn vaikuttavuuden ja laadukkaan työpöydän. Tämä tieto tuo tunteen kykenevyydestä, pystyy tekemään jotain tärkeää ja sitä arvostetaan.

9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Olen aiemmin kehittänyt ja toteuttanut sidosryhmäkyselyn toiminnassa mukana oleville henkilöille, vuosina 2016, 2018 ja 2020. Vuoden 2021 aikana toiminnan kanssa yhteistyö tai asiakaskontaktit ovat olleet tauolla koronaepidemian vuoksi. Opinnäytteen tekijälle toiminnan taustayhdistys, toiminnan sisältö tavoitteineen ja kohderyhmän henkilöt ovat tuttuja aiemman oman kokemuksen lisäksi, koulutuksen ja työhistorian kautta. Haastatteluissa mukana olleita kaikkia työtoimintahenkilöitä en ole tavannut henkilökohtaisesti aiemmin ja näin haastattelut antoivat uutta kokemustietoa ja näkökulmia toiminnasta.

Tutkimusaineisto koostuu Kannustin-toiminnan kohderyhmän asiakkaiden yksilöhaastatteluista ja runkona toimi liitteenä oleva teemahaastattelulomake. Tällä tavoin toimimalla sain tutkimusaineiston kerättyä ja tilastoitua luotettavasti. Opin näytetyö materiaaleineen jää toiminnanjärjestäjän käyttöön toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja raportointiin jatkossakin. Toiminnan kohderyhmään kuuluvilla henkilöillä on usein kognitiivisia haasteita esimerkiksi ymmärryksen ja hahmottamisen vaikeuksia. Henkilökohtaisia teemahaastatteluita käyttäen voimme täydentää sanallisesti, valmiin lomakkeen vastauksia ja käytin selkokieltä tarvittaessa.

Kertynyt haastattelumateriaali on anonyymiä ja se hävitetään valmiin opinnäytetyön luovutuksen yhteydessä. Opinnäytetyön tekstiin nostetuista haastattelun

sitaateista ei voi tunnistaa henkilöä ja toimin jatkossakin ammatissani vaitiolon velvoittamana.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksesta tulee esille matalan kynnyksen toiminnan ja vertaistuen merkitys kohderyhmään kuuluvien henkilöiden kohdalla. Matalan kynnyksen toiminta on heille itsetunnon, yhteiskuntaan liittymisen ja päihteettömyyden lisääntymisessä iso osa. Yhteisömuotoisella toiminnalla syrjäytyneen elämänlaatu kohentuu ja yhteiskunnan stigma eli ennakkoluulot tuntuvat vähenevän.

Parina työskentelevien kokemustiedon ja ammattitiedon omaavan työntekijöiden avulla on mahdollista peilata omaa menneisyyttään ja syitä, jotka on johtaneet syrjäytymiseen ja yhteiskunnan ulkopuolisuuden tunteeseen. Syrjäytymisen aiheuttaman päihderiippuvuuden aiheuttamat haitat ja niiden aiheuttamat tunteet voi helpommin käsitellä, kokemustiedon omaavan avulla. Tällä tavoin henkilö voi palveluissa saada kärsivällisyyttä ja tukea pitkän kuntoutumisen prosessin aikana.

Vertaistuessa on tärkeää sen jousto, johon taas monet ammattilaiset eivät pysty. Tällä en tarkoita rajattomuutta tai, että vertainen olisi heti käytettävissä. Tavoitteena kokemustiedolla on, että henkilö saa tukea ja löytää itselleen tavan käsitellä tunteitaan ja kokemuksiaan, ilman jatkuvaa ajatusta olevansa yksin asian kanssa. Yhteiskunnasta syrjäytyneellä henkilöllä voi olla työelämätaustaa, mutta eri seikkojen kautta syrjäytyminen on vienyt työelämäosallisuudelta pohjan. Tärkeää olisi puuttua jo aiemmin huono-osaisuuden syihin ja näin estää työelämästä pois putoaminen. Yhteisöön kuulumisella on iso merkitys kohderyhmän elämässä, jotta he näkisivät tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Eri matalan kynnyksen työtoiminnalla on mahdollista saada toimiva yksilöllinen työ- ja koulutuspolku ja kohderyhmän henkilöille niin sanottu pyörö- ovimalli matalalla kynnyksellä on taannut hyviä tuloksia koulutus- ja työpolun löytymisessä.

Ohjauksen laadun ja toteutuksen merkitys eri toiminnoissa korostuu, kun kohderyhmän henkilöllä on neuropsykiatrisia ongelmia esimerkiksi keskittymisen- ja tarkkaavaisuuden kohdalla. Työturvallisuus on ohjaajan arvioinnin ja ohjauksen varassa, siksi toimintaan täytyisi kuulua riittävät resurssit. Vähäisten resurssien tuoma haaste ohjaamisessa ja ohjaukseen käytetty aika kohdentui tutkimuksessa paljon tukea tarvitseville henkilöille. Kohderyhmän ammattitaitoisen valmennuksen parissa työskentelevien ammattitaidon jatkuva päivittäminen on välttämätöntä, kohderyhmän henkilöiden moniongelmaisuuksien vuoksi.

Palvelujärjestelmien ajantasainen tunteminen palveluihin ohjaamisessa on välttämättömiä sosiaalialan työntekijöiden ammattitaidossa. Syrjäytyneiden parissa toimiessa työntekijöillä on oltava vähintään tietoa mielenterveys-, päihde-, rikostaustaisten asiakkaiden erityispiirteistä ja kohderyhmän moniongelmaisuuksien lisääntyminen ei tule vähentämään koulutustarvetta.

Syrjäytyneet ja yhteiskunnan huono-osaiset tarvitsevat digilaitteisiin opastusta ja tietokonekoulutusta henkilökohtaisesti yhteiskunnassa. Jatkossa toimintaa heille suunniteltaessa on tärkeää pitää huolta siitä, että asiakkaiden yhdenvertaisuus ja palvelujen saavutettavuus toteutuisi. Toiminnan kohderyhmän kohdalla saavutettavuuden haasteet tulevat digiosallisuuden eri arvoisuudesta, muun muassa digitaitojen, lukemisen ym. toimintakyvyn haasteiden tai digivälineiden puuttumisen vuoksi. Kohderyhmän henkilöille internetiin liittyvät maksut tai maksuhäiriömerkintä tekevät internetliittymän saavutettavuuden vaikeuden ja henkilön täytyy mennä yleisessä käytössä olevan tietokoneen luo saavuttaakseen palveluiden käytön. Moni ei osaa käyttää tietokonetta kuin yhdessä ammattilaisen kanssa ja tarvitsee henkilökohtaista tukea palveluiden työntekijältä.

Yhteiskunnan huono-osaisimpien digiosallisuuden ja sen saavutettavuuden kehittämiseen pitäisi suunnitella tiloja ja tarjota niissä tilaisuus käyttää tietotekniikkaa maksuttomasti. Yhteiskunnan täytyisi lähtökohtaisesti tarjota mahdollisuus matalan kynnyksen tietotekniikan, palveluiden ja sovellusten käyttöön eikä julkisten palveluiden etuisuuksien hakeminen verkossa ja palveluiden saatavuus saisi jäädä kolmannen sektorin toimijoiden varaan. Digituen pitäisi olla mahdollista

jokaisen toimijan tiloissa, se antaisi mahdollisuuden maksuttomaan tietotekniikan ja verkkopalveluiden käyttöön.

11 POHDINTA

Opinnäytteen prosessi ja aihe muodostuivat pitkän suunnittelun jälkeen. Alkuperäinen valitsemani aihe ja tätä kautta yhteistyöorganisaatio muuttui. Vuoden 2021 alussa esittelin ohjaajalleni tämän opinnäytteen idean ja hänen palautteellansa sain rajattua aiheen ja tutkimuskehyksen työtäni varten. Vuoden 2021 loppupuolella esittelin tutkimustani Jyväskylän katulähetyksen Kannustin-toiminnan työntekijöille ja toiminnassa mukana oleville henkilöille. Kerroin tutkimuksen tarkoituksena olevan saada näkyviin Kannustin-toiminnan mahdollisia koettuja vaikutuksia heidän hyvinvointiinsa. Keskustelun aikana sovimme materiaalin keräämiseen käytettävän henkilökohtaisia teemahaastatteluita, sähköisen Webrolol-kyselyn sijasta. Tutkimukseni määrittyi laadulliseksi eli kvalitatiiviseksi, koska näin pystyin tuomaan esille mitä, miksi ja millainen vaikutus toiminnalla oli henkilöille. Teoreettisen pohjan rakentamisen jälkeen aloitin keskeisten käsitteiden avaamisen, koin vaikeutta valita oikeat käsitteet ja näin rajata tarpeellinen tieto laajasta aiheesta.

Tutkimusluvan saatuani toteutin haastattelut alkuvuonna 2022 ja hankin tilaajan keräämiä tilastoja, sidosryhmäkyselyitä tutkimuksen suunnittelua varten. Keräsin aineiston joulukuussa 2021 ja aloitin heti sen purkamisen, joka osoittautui aikaa vaativaksi ja jouduin rajaamaan osan aineistoista opinnäytteen aikataulun vuoksi. Koen opinnäytteen toteutuksen ja sillä kerätyn aineiston olevan todella tärkeää, jotta kolmannen sektorin ammattitaito ja ruohonjuuritasolla tehtävä työ tulisi näkyväksi SOTE-uudistuksessa. Uusille hyvinvointialueille siirryttäessä aiemmin luodut rakenteet on tarkoitus avata ja palvelujärjestelmää päivittää. Siksi on välttämätöntä saada järjestöjen vaikuttavuus, kansalaistoiminta ja kokemustiedon käytön ammattitaito esiin ja järjestötyön arvostus oikealle tasolle. Globalisaatio ja sosiaalialan ammattihenkilöiden puuttuminen tuo esille uusia haasteita jatkossa,

tästäkin syystä on kaikki kerätty data ja tieto ensisijaisen tärkeää palveluita suunniteltaessa asiakaslähtöisemmäksi.

Minulla on pitkä työhistoria tutkimuksen kohderyhmän parissa ja tunsin toiminnan entuudestaan, huomasin kehittyväni ammatillisesti tutkimustiedon ja muun tiedon käytössä. Tulevassa työssäni sosiaali- ja kirkonalan ammattilaisena tiedostan ammattitaidon vaativan jatkuvaa päivittämistä ja miten tärkeää on toimivan verkostoyhteistyön käyttö.

Miten tärkeää on ammattihenkilön oma kiinnostus ammattialaansa kohtaan ja halu oppia uutta, tutkimustiedon lisääntyessä ja kerätyn tiedon muuttaessa käsitteiksi. Työssä on tiedettävä ja osattava etsiä ajankohtaiset lait ja säädökset, jotta voi toimia asiakkaan edunvalvojana eli ammattilaisena kentällä. Palvelujärjestelmän eri palveluita ja etuisuuksia yhdistämällä voi luoda henkilöille yksilöllisen sosiaalisen kuntoutuksen polun, löytäen hänen vahvuutensa voimavaraksi haasteisiin.

Tutkimusten valossa pelkän perusasteen suorittaneet tai sen kesken jättäneet, ovat muita huono-osaisempia useimmilla hyvinvoinnin alueilla. Vajetta esiintyy toimeentulon, työllisyyteen ja terveydentilaan liittyen. Heillä on yli nelinkertainen riski työttömyyteen, kaksi kertaa useammin he hakevat toimeentulotukea ja kokevat heikon terveyden riskin. Syrjäytymisvaaraan liittyy uutena ilmiönä yksinäisyys, joka tuli myös esiin haastateltaessa henkilöitä. Yksinäisyys ja siihen liittyvä syrjäytyminen tulisi ottaa huomioon jo perusasteen opintojen aikana. Ennaltaehkäisyyn pienituloisten perheiden kohdalla, olisi suunnattava rahoitusta heidän lasten ja nuorten harrastamiseen myös tasa-arvoisuuden perusteella. Urheilu- ja muut seurat ottavat maksuja ja tästä syystä toimeentulotukea saavilla perheillä ei ole varaa lasten harrastuksiin.

Erilaiset eri toimijoiden järjestämät sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvät pajat ja ryhmät ovat tärkeitä, useilla asiakkailla näissä on jo kaksoisdiagnoosi alla ja lisäksi aivan liian pieni sosiaalinen verkosto. Siihen voi kuulua esimerkiksi äiti tai sitten ei ole ketään. Syrjäytyminen ja ulkopuolisuus ovat usein määrittelyjä

seikkoja huono-osaisuudelle taloudellisen puolen lisäksi ja opinnäytetyö tuo esille asiakkaiden kokemukset näistä seikoista.

Opinnäytetyön haastatteluissa esiin tuli ylisukupolvisen huono-osaisuuden merkittävä rooli ja, että huono-osaisuuteen liittyvä mielenterveys- tai päihdeongelma on usein liitännäisenä. Ylisukupolvisessa huono-osaisuudessa näkyy, kuinka perheessä jatkuu sukupolvelta toiselle ongelmanratkaisukeinot ja niiden puuttuminen. Vanhempien päihteidenkäyttö aiheuttaa lapsille monenlaisia riskejä ja sen on todettu olevan merkittävä tekijä ongelmien ylisukupolvisessa siirtymisessä.

Huono-osaisuuden sukupolvistumisen ennaltaehkäisyä perheiden elämään voidaan tuoda riskeiltä suojaavia tekijöitä ja oikeasti miettiä minkälaisilla palveluilla voidaan edistää perheiden selviytymistä. Ylisukupolvisella huono-osaisuudella on taustalla usein jonkin asteen lasten kaltoinkohtelu. Sosiaalihuollon henkilökunnalla on tästä tietoa, mutta eri kaltoinkohtelun muodot tunnistetaan huonosti edelleen ja asioihin puuttuminen ja siitä puhuminen koetaan vaikeaksi. Terveystieteiden, lastensuojelussa, koulumaailmassa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa työskentelevät ammattilaiset tarvitsevat lisää koulutusta ja työhönohjausta, yksilötason ja työyhteisön asenteen muutosta ja käyttökelpoisia välineitä kaltoinkohtelun tunnistamiseen, sillä heillä on keskeinen rooli lasten kaltoinkohtelun tunnistamisessa ja ylisukupolvisuuden pysäyttämisessä. Tein opinnäytetyön keskittyen haastateltavien elämän hyvinvointia lisäävien seikkojen esiin tuomiseen ja tällä tavoin tuon esille yhteiskunnan huono-osaisten hyvinvoinnin lisäämisen keinoja.

Kirkon alan ja diakoniatyön ammatissa tärkeää on tuoda esiin asiakkaiden kohtaamiseen liittyvät esteet ja keinot niiden murtamiseksi. Opinnäytetyö toivottavasti tuo myös diakoniatyölle työkaluja asiakasryhmänsä eli yhteiskunnan heikompien auttamiseksi. Toivon järjestöjen ja diakoniatyön yhteistyön uudelleen lisäämistä, koska sillä yhteistyöllä on suuri vaikutus henkilöiden elämässä. Hengellisen työn yhdistäminen ei vaatisi suuria keinoja, koska tutkimuksessa esiin tuli paljon yhteneväisyyksiä diakoniatyön ja järjestöjen kristillisen työn kohdalla. Asiakkaiden kohtaaminen, toivon luominen, sielunhoidollinen keskustelu ja yhteisön luominen ovat vaikuttavimmat yhteiset työvälineet. Eri asiakasryhmien

yhteiset leirit luovat asiakkaille mahdollisuuksia kiinnittyä johonkin ja luoda tulevaisuuden näkymisen positiivisena. Sosiaalialan ja diakoniatyön päällekkäisyyksiä voisi selvittää ja näin saada oikeat palvelut henkilöille.

Monikulttuurisessa työssä diakoniatyö ja järjestöt voisivat antaa paljon uudelle sosiaalipalvelujärjestelmälle ja minusta ainoa toimiva ratkaisu on saada kolmas sektori vahvana mukaan hyvinvointialueiden palvelujärjestelmään. Toivon olevani toimia oman kristillisen elämänskatsomukseni ohjaamassa työpaikassa, ohjaten asiakkaita löytämään myös hengellisyyden elämässään ja toivon saavani kehittää evankelisluterilaisen seurakunnan ja kolmannen sektorin järjestöjen toimintoja, että diakonian asiakasryhmät saisivat suurimman hyödyn yhteistyöstä ja voisni luoda toivoa syrjäytyneiden henkilöiden elämään.

LÄHTEET

- Allardt, Erik. (1980). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. WSOY.
- Zitting, J. & Anundi, S. (2021). *Miten huono-osaisuutta määritellään tutkimuksessa*. Dialogi. Saatavilla 1.3.2023 <https://dialogi.diak.fi/2021/08/17/miten-huono-osaisuutta-maaritellaan-tutkimuksissa/>
- A 1552/2020. Asetus valtionavustuksista yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. 29.12.2016/1552 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161552>
- Aistich, M. (2014). Kannattaako vaikuttavuutta yrittää mitata? <https://www.sitra.fi/artikkelit/kannattaako-vaikuttavuutta-yrittaa-mitata/>
- Danielsbacka, M., Tanskanen, A-O (2015). Onko vapaaehtoistyö ja hyväntekeväisyys yhteydessä onnellisuuteen. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015102215029>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., & Sinivuori, E. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Tammi.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E., & Vuori, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> Viitattu 6.2.2023.]
- Innokylä. (2023) Työkalut. Arvioinnin suunnittelua tukeva lomake. Saatavilla 01.03.2023. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/arvioinnin-suunnittelua-tukeva-lomake>
- Jokikokko, A., Luukkonen, e., & Sajalin, H. (2021) Diakoniaplus. Kokemustieto diakoniatyössä ja sen kehittämisessä. Saatavilla 18.4.2023

- <https://diakoniaplus.fi/kokemustieto-diakoniatyossa-ja-sen-kehittamisessa/>
- Juntunen, E., Anundi. S. (2021) Dialogi. Diak. Osallisuus rakentaa onnellisuutta. Saatavilla 19.4.2023 https://dialogi.diak.fi/2021/10/06/osallisuus-rakentaa-onnellisuutta/?fbclid=IwAR1X9nJf-RVuNmYkSwG53RUWY-rYLb0HtGOV6oV4_TCpjmjK9Sd769CmvkZM
- Jyväskylän katulähetys ry. (i.a.). *Asumispalvelut. Asumispäivystys*. Saatavilla 24.4.2023. <https://www.jklkl.fi/asumispalvelut/#asumispaivystys>
- Jyväskylän katulähetys ry. (i.a.). *Talentti-kierrätys*. Saatavilla 24.4.2023. <https://www.jklkl.fi/talentti-kierratys/#Talentti-Seppalankangas>
- Jyväskylän katulähetys ry. (i.a.). *Talentti-pesula*. Saatavilla 24.4.2023. <https://www.jklkl.fi/talentti-kierratys/#pesula>
- Jyväskylän katulähetys ry. (i.a.). *Talentti-valmennus*. Saatavilla 24.4.2023. <https://www.jklkl.fi/talentti-valmennus/>
- Jyväskylän katulähetys ry. (i.a.). *Vuokra-asunnot*. Saatavilla 24.4.2023. <https://www.jklkl.fi/vuokra-asunnot/>
- Jyväskylän katulähetys ry. (2016) *Kannustin-hanke. Sidosryhmäkysely*. Ei julkaistu.
- Jyväskylän katulähetys ry. (2018) *Kannustin-hanke. Sidosryhmäkysely*. Ei julkaistu.
- Jyväskylän katulähetys ry. (2021) *Kannustin-hanke. Sidosryhmäkysely*. Ei julkaistu.
- Kivelä, P. (2020) Sininauhaliitto. Julkaisut. Kirjallisuus. *Ihmisarvot, osallisuus ja luottamus*. <https://www.sininauhaliitto.fi/julkaisut/kirjallisuus/ihmisarvot-osallisuus-ja-luottamus/>
- Kivipelto, M., Blomgren, S., Karjalainen, P. & Saikkonen, P. (toim.) (2013). *Vaiuttavaa aikuissosiaalityötä – arviointimalleista mittareihin. Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti*. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1
- Konttinen. E. (i.a.) Jyväskylän yliopisto. *Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Sanasto. Kolmas sektori*. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>

- Leinonen M. (2010.) Jyväskylän katulähetys ry. Historiikki. *Katulähetystyön illoista tuettuun asumiseen*. <https://www.jklkl.fi/wp-content/uploads/2018/08/katulahetyksen-historiikki-2010.pdf>
- Leinonen M. (2016.) *Koossa pitävä juttu*. Arviointitutkimus Kannustin-hankkeesta. Ei julkaistu.
- Lund, P. (toim.) 2006. *Torjuttu toivottomuus*. Jyväskylä: PS-kustannus
- Lund, P., Hostikka, H., Hänninen, K., Laapio, M-L. (2015) *Aatteena auttaminen*. Helsinki: Sininauhaliitto.
- Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013.) *Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmassa. Julkaisussa Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* Toim. T. Era. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156, 12–34. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Rajavaara, M. (2007). *Vaikuttavuusyhteiskunta: Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen. Kelan tutkimusosasto*.
- Saaranen-Kauppinen, A., Puusniekka, A., Kuula, A., Rissanen, R., & Karvinen, I., (2009). *Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. <https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4453723/kvalitatiivisten%20menetelmien%20verkko-oppikirja.pdf>
- Silfvast, K. (toim.) 2010. Sininauhaliitto. *”Tarvittaessa keskustelemme hengellisistä asioista”- tutkimus kristillisten päihdejärjestöjen toiminnasta.*
- Sininauhaliitto. (i.a.) *Mikä on sininauhaliitto*. Saatavilla 7.2.2023. <https://www.sininauhaliitto.fi/sininauhaliitto/mika-on-sininauhaliitto/>
- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus. (i.a.) *Tietoa STEAsta. STEAn strategia*. Saatavilla 7.2.2023 <https://www.stea.fi/tietoa-steasta/stean-strategia/#title->
- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus. (i.a.) *Avustusten hakeminen. Avustuslajit*. (i.a.). Saatavilla 5.2.2023. <https://www.stea.fi/avustusten-hakeminen/avustuslajit/#ed1e5532>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.) *Sanasto. Spiritualiteetti*. Saatavilla 7.3.2023. <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Spiritualiteetti>
- Suomen sosiaali ja terveys ry. (i.a.) *Toiminnan vaikuttavuus*. Saatavilla 3.1.2023. <https://www.soste.fi/uncategorized/toiminnan-vaikuttavuus/>

- Suomen sosiaali ja terveys ry. (2019) *Välityömarkkinat ja tarvelähtöiset työllisyyspalvelut*. Saatavilla 24.4.2023. <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2020/01/SOSTE-julkaisu-2019-Valityomarkkinat-ja-tarvelahtoiset-tyollisyyspalvelut.pdf>
- Poppius, E. (2022). *The Sense of Coherence and Health*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7009-7>
- Kallinen, T., & Kinnunen, T., Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavilla 7.3.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/#Teemahaastattelu>
- Tirkkonen, T. (2014). *Palvelun laatu- määritelmä, mittaaminen ja kehittäminen*. <https://terhotirkkonen.com/2014/04/29/palvelun-laatu-maaritelma-mittaaminen-jakehittaminen/>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. (2022). Toimintakyvyn ulottuvuudet. *Mitä on toimintakyky*. Saatavilla 19.4.2023 <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>
- Uusitalo, H., & Simpura, J. (2020). *Erik Allardt hyvinvoinnin tutkijana*. Yhteispolitiikka, 85, 5–6. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140729/YP2005-6_Uusitalo%26Simpura.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Valkonen, S. (2011) *Mahdollisuuksia muutokseen - Päihde- ja mielenterveyskuntoutujan työkirja*. Helsinki. Sininauhaliitto & Mielenterveyden keskusliitto.
- Veikkaus. (2021). *Vuosi- ja vastuullisuusraportti*. https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2021/vuosi_vastuullisuusraportti-2021.pdf

LIITE 1. Haastattelurunko

1. Mikä on sinun Kannustin-toiminnan historiasi

aloitus

vaiheet

säännöllisyys

mitä tehnyt (työtoiminta muoto)

2. Mikä on sinun aiempi työ- ja koulutustaustasi

Koulutus

työkokemus

elämänvaiheet

ongelmat

3. Mikä on sinun kokemuksesi Kannustin-toiminnasta

mitä merkitsee

mitä olet saanut / oppinut

miten vaikuttanut elämään

onko jokin muuttunut

kokemus työyhteisöstä

4. Miten koet ohjauksen toiminnassa

koettu arvostus

tuen saaminen

perehdytys

tiedotus

mielekkyyys
polun löytyminen
talous- / velkaneuvonta

5. Oletko käynyt toiminnassa eri koulutuksia.

mitä antaneet -hyöty

6. Koetko virkistys- ja leiritoiminnan tarpeelliseksi

asuntomessut- liikunta- päihdeettömät leirit- hengellinen toiminta
Jokin muu toiminta

7. Onko toiminta vastannut tavoitteisiisi

päihdettömyyden tukeminen
mielekäs tekeminen
vertaistuki